

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Casus longi super Institutis

Accursius, Guilelmus

[Lyon], um 1490

Incipit liber tercius

[urn:nbn:de:bsz:31-315990](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-315990)

sed etiam in alijs. nam plures codicillos
 q̄s facere p̄d̄t itavt om̄is valeat ⁊ nullā so-
 lennitatē ordinationis v̄boꝝ desiderant:
 lic̄ secus sit in testam̄to. ⁊ hec dicunt in
 tertia ⁊ vltima pte vsq; in finē tituli.

Explicit liber sc̄ds.

Incipit liber tercius. Rubrica.

De hereditatib; q̄ ab intestato deferunt.

Continuatio istius rubricae pa-
 tet in hūc modū. Vidimus

q̄ hereditas q̄nq; acquir̄
 nobis ex testam̄to quādoq;
 ab intestato: s; dictū ē supra

qualiter nobis acquirunt hereditates ex
 testam̄to: vñ hic intēdit tractare qualiter
 nobis deferant hereditates ab intestato.
 ⁊ iō de hoc dicitur annectit rubricā de
 hereditatib; ⁊c. dicēs. Intestatus ⁊c. Ad
 maiorē euidentiā istius ti. diuidas totū
 titulū p̄mo ⁊ p̄ncipalē in duas ptes p̄n-
 cipales. In quarū p̄ma pte determinat
 iusti. q̄lib; liberi tpe mortis in p̄tate parētū
 exītes ad successiōnē parentū p. l. xij. tabu.
 v̄ocant. in secūda pte determinat q̄lib; liberi
 emancipati q̄ iuri civili penitus erāt inco-
 gniti ⁊ a bñificio successiōnis exclusi de iu-
 re p̄torio ad successiōnē parentū ab inte-
 stato admittunt. p̄ma ps durat vsq; ad
 illū. s. Emancipati autē liberi. ibi incipit
 secūda ⁊ durat vsq; i finē ti. In p̄ma par-
 te ita p̄cedit. p̄mo determinat q̄s intelligit
 decedere intestatus. secūdo determinat ad
 quos p̄tineat hereditas intestatorū. tercio
 determinat q̄ sunt sui heredes ⁊ qualiter suc-
 cedunt sui heredes: ⁊ ad hoc declarandū
 diuersos casus subijcit. q̄rto ponit duos
 casus speciales circa suos heredes q̄ qui-
 dem duo casus penitus vident p̄tra regu-
 lā sup̄ius positā traditā suis heredibus.
 q̄nto determinat q̄lib; sui heredes i gradu di-
 spares paritū ad successiōnē parentū ab
 intestato v̄ocant. sexto ⁊ vltio determinat q̄
 tpe q̄rit an aliq̄s existat suus heres: ⁊ p̄m
 hoc subdiuidas p̄mā pte p̄ncipalē in. vj.
 p̄ticulas q̄rū p̄ma durat vsq; ad illum. s.
 Intestatorū. ibi incipit secūda ⁊ durat vsq;

q; ad illū. s. Sui autē heredes. ibi tertia et
 durat vsq; ad illū. s. Lū interdū autē. ibi
 q̄rta ⁊ durat vsq; ad illū. s. Filius filiae
 ibi q̄nta ⁊ durat vsq; ad illū. s. Lū autē q̄-
 ritur. ibi sexta ⁊ vltima ⁊ durat vsq; ad se-
 cundā partē p̄ncipalē vsq; vsq; ad illū. s.
 Emancipati. p̄do. igit sicca. in p̄ma pte. do-
 mine iam video q̄ vos vultis tractare de
 hereditatibus q̄ deferunt ab intestato: p̄
 deo si placet vobis dicat̄ mihi q̄s intelli-
 git̄ decedere intestatus. Ad hoc r̄ndet. in
 testatus decedere intelligit̄ ille q̄ aut nul-
 lo mō fecit testm̄ aut de facto quideꝝ fecit
 testm̄ nō tñ de iure: vtpote qz iuris solēni-
 tate caruit vel testam̄ti factionē nō hūit.
 aut testm̄ qd̄ iure fecerat arrogatōe ruptū
 fuit: vel capitū dumi. irritū factū est: aut si
 ex testō solēnit̄ factū nullus heres extite-
 rit. oibus em̄ his modis intelligit̄ intesta-
 tus decedere. ⁊ hec dicunt in p̄ma p̄ticla
 p̄ime partis p̄ncipalis vsq; ad illum. s.
 Intestatorū. Hic incipit secūda p̄ticla
 in q̄ si po. ca. Dñe iam video q̄s intelli-
 git̄ decedere intestatus: dicat̄ mō mihi si
 placet ad quos intestatorū hereditas p̄t-
 inet. Ad hoc r̄ndet. amice hereditas inte-
 statorū ex. l. xij. tab. p̄mo p̄tinet ad suos
 heredes. ⁊ hec dicunt in sc̄da pte vsq; ad
 illū. s. Sui autē heredes. Hic incipit ter-
 cia p̄ticla in q̄ si po. ca. Dñe vos dixistis
 mihi sup̄ q̄ hereditas intestatorū p̄tinet
 ad suos heredes: dicat̄ mihi si placet qui
 intelligūt̄ sui heredes. Ad hoc r̄ndet. ami-
 ce sui heredes intelligūt̄ q̄ in p̄tate mori-
 entis sunt: de cui; hereditate tractat̄ velu-
 ti filius filia: nepos ⁊ neptis: ⁊ descēden-
 tes ex filio p̄nepos ⁊ p̄neptis. ⁊ p̄ mascu-
 linā lineā directo descēdētes: nec in test
 q̄ ad hoc vt sui heredes cēseant vtrū sint
 naturales liberi an adoptiui. nā adopti-
 ui liberi tpe mortis in p̄tate p̄is exītes
 sui heredes intelligunt̄: ⁊ nō solū sup̄di-
 cti ex binis m̄nmonijs exītes p̄creati dñr
 sui heredes s; etiā necesse est eos in suos
 heredes p̄numerari q̄ ab intestato nō erāt
 in potestate parentū: vtpote naturales q̄

non sunt ex legitimo matrimonio genti:
postea tñ a parētibz naturalibus curijs
dati sunt & ita ptāti p̄is redacti. hi ei be-
neficio diuāliū p̄stitutionū q̄ sp̄ filijs na-
turalibus posite sunt iura suoz heredum
nāciscunt. nec solū sup̄dicti inf̄ suos here-
des p̄stituunt s̄ etiā illi quos n̄ra p̄stituti-
one statuimus: vt si q̄s aliquā mulierez
in suo p̄ubernio copulauerit: nō tñ ab ii-
tio affectione maritali eā hūit: erat tñ tal-
cū qua potat h̄re legitimū p̄iugiu si ex ea
plē p̄creauerit & postea maritali affectōe
intueniente cū eadē muliere instrumenta
dotalia p̄fecerit & filios & filias ex eadem
hūent itatuimus dico nō solū posteriores
liberos viqz post matrimoniu p̄tractū edi-
tos legitimos & in ptāte p̄is eē: s̄ etiā p̄-
ores viqz añ m̄rimoniū editos. & hoc me-
rito statuimus: nā isti liberi añ m̄rimoni-
uz nati occasionē legitimi nōis etiā alijs
p̄ m̄rimoniū nati p̄stiterit. rōe ei affectōis
quā p̄ ad plē p̄mo p̄creatā hūit & qz m̄rez
eoz hūit in plefecū dā: iō eā sibi maritali
affectōe copulauit. & h̄ obtinere cēsui-
m̄ nō si post dotalia instrumēta p̄fecta libe-
ri nati fuerint & extiterint: sed etiā si nulli
post m̄rimoniū fuerit nati vel etiā si aliq̄
fuerāt nati s̄ postea mortui. in oī em̄ euē-
tu cēsuiimus liberos añ m̄rimoniū natos
maritali affectōe fm̄ tenorē n̄re p̄stitutōis
postea s̄secuta legitimos eē & iura suoz
heredū in oībz h̄re. & hec dicunt vsqz ad
illū. §. Ita demū Adhuc p̄sequit iusti-
nīa. in p̄nti. §. terciā p̄ticulā p̄me partj p̄n.
vñ sic po. ca. dñe vos iā dixistis mihi sup̄
qz nepos & neptj & p̄nepos & p̄neptj in nu-
mero suoz heredū cōputant si p̄sona dire-
cto p̄cedēs desierit in ptāte parētis esse si
ue hoc p̄tingat morte siue capis di. si enī
eo tpe quo q̄s moris filiū hūit in ptāte ne-
pos ex eodē filio p̄creatus su' heres auo
eē nō p̄t: qz pat̄ eius gradu p̄cedēs eū a
iure sui heredis excludit. & idem ē in p̄ne-
pote intelligendū & in certj liberorū p̄sonis
si em̄ aliquis ex filio nepotē tpe mortis in
potestate habuerit: ex eodē nepote p̄ne-

pos nō poterit suus heres existere. nepos
em̄. i. pat̄ p̄nepos ip̄m p̄nepotē tanq̄ in
remotiori gradu cōstitutū a iure sui here-
dis excludit. & hec dicunt vsqz ad illū. §.
Postumi quoqz In p̄nti. §. p̄sequit iu-
stinīa. materiā suā determinādo qui sunt
heredes. vñ po. sic ca. Dñe iam vos plu-
res enumerastis mihi qui inf̄ suos here-
des cōnumerari p̄nt: nunqd̄ sunt aliqui
aliq̄ qui a p̄dictis debeāt inf̄ suos heredes
p̄numerari. Rñdet qz sic, nō em̄ solū iam
nati s̄ etiā postumi inf̄ suos heredes cō-
numerant. & hoc est verū si tales sunt po-
stumi q̄ si suo legitimo viuo parēte nasce-
rent sui & in ptāte eius essent futuri. scire
em̄ debes qz siue heredes siue etiā iā nati
siue postumi etiā ignorātes heredes sunt
et s̄ furiosi sint nihilominus heredes exi-
stere p̄nt. & hoc iō qz ex quibus causis no-
bis ignorātibz acq̄rit & eisdez causis eti-
am furioso acq̄ri poterit: & statiz post mor-
tem parentj quasi p̄tinuat dominū inter
suū heredē & defunctū: & iō pupillis here-
dibus suis nō est necessaria tutoris auto-
ritas ad hoc vt eis acquirat hereditas cū
suis heredibus etiā ignorātibz vt sup̄
dictū est acquirat hereditas nec etiā furio-
so suo heredi cōsensu curatoris sui acqui-
rit hereditas s̄ ip̄o iure. & hec dicunt vsqz
ad illū. §. Interdū aut. Ilic incipit q̄r-
ra p̄ticula p̄me p̄tis p̄nci. in qua sic po. ca.
suz. Dñe vos dixistis sup̄ mihi qz illi qui
cēsunt sui heredes q̄ erāt in ptāte perentū
tpe mortis eoz: nunqd̄ est illud generalit̄
verū qz exñtes i ptāte tpe mortj hūit sui he-
redes & nulli aliq̄. Ad hoc rñdet qz nō. qñ
qz em̄ p̄tingit vt s̄ aliq̄s in ptāte parētis
tpe mortis fuerit: nihilomin' tñ suus he-
res parēti efficiat: sicut p̄tingit in filio fa-
ab hostibus capto. nā si post mortē p̄is
in ciuitatē reuersus fuerit su' heres patri
efficitur. ius em̄ postliminiū sp̄ fingit euz
in ciuitate fuisse: & sic p̄sequit in potesta-
te p̄is tpe mortis extitisse: & ita postlimi-
niū eū patri suū heredē facit: & nō solū in
hoc casu recipit p̄dicta regula instantiā:

sed etiā in casu cōtrario. cōtingit em̄ qñ-
 qz vt l3 q̄s in ptāte defuncti tpe mortis fue-
 rit tñ heres suus existere nō poterit: velu-
 ti si p̄ eius postmortē suā iudicatus fue-
 rit reus pduellionis vt p̄ hoc mēoria eius
 dānata sit. nā in hoc cāu l3 filius in ptāte
 p̄tis tpe mortis extiterit suus heres p̄i esse
 nō poterit. p̄ em̄ cuius mēoria p̄ sn̄ iam
 dānata ē suū heredē h̄re nō pōt cuz filius
 eius succedat. 7 hec sūt vera de iusticia p̄
 mitina. sed hodie dicit pōt ip̄o iure filium
 suū eē heredē l3 postea sn̄ia lata p̄ mēoria
 p̄tis desinat eē suū heres. 7 hec dñr l. iiii.
 pte vsqz ad illū. §. Cū autē filiū filiaue. Hic
 incipit q̄nta p̄s p̄mēptis istius ti. in q̄ sic
 po. ca. Quidaz decessit q̄ tpe mortis hēbat
 filiū in ptāte 7 ex altero filio p̄mortuo ne
 potes: mō q̄ro vtrū iste q̄ gradu p̄cedit ne
 potes ex fr̄e suo a successiōe intestati pen-
 illos nepotes debeat excludere. Ad hoc
 rñdet q̄ nō. cū em̄ filius filiaue 7 ex altero
 filio p̄mortuo nepos vl̄ nep̄q̄ extiterit oēs
 fil̄ ad hereditatē vocant̄. nec ille q̄ gradu
 p̄ximior ē in vltiore gradu p̄stitutos a
 successiōe excludit. equū em̄ ē visum eē
 nepotes 7 neptes in locū p̄tis sui p̄mor-
 tui succedere. igif̄ pari rōe si q̄s itestatus
 decessēs hūerit neptē ex filio p̄mortuo p̄
 nepotē vel p̄neptē oēs parit̄ ad successiō-
 nem vocant̄ in testō p̄tis. 7 qz in hoc casu
 placuit nepotes 7 neptes 7 p̄nepotes 7 p̄-
 neptes ī locū p̄tis sui p̄mortui succedere
 cōueniēs eē visum ē in stirpe 7 nō in capi-
 te eos heredes eē: ita vtz vt filius ex vna
 pte ex̄ns p̄tē dimidiā hereditatē hēat 7 ne-
 potes ex altero filio siue sint duo siue sint
 plures alterā dimidiā p̄sequant̄: vt sicuti
 p̄ si viueret vna cū fr̄e suo ī vna dimidia
 totius itestato p̄ti succederet: ita nepotes
 ex eo in locū eius succedētes ad portionē
 ei' tñmō admittant̄. 7 idē ē si ex duob' fi-
 lijs p̄mortuis nepotes vel etiā neptes exi-
 stāt 7 ex alio forte vn' vl̄ duo 7 ex alio filio
 p̄mortuo tres vl̄ q̄ttuor: nā ī b̄ casu sicuti ī
 supiori ad vnū vl̄ ad duos ex alio filio na-
 tos dimidia p̄s hereditatē aui itestati p̄ti-

net ita 7 ad tres vl̄ q̄ttuor vel plures ex al-
 tero filio natos altera dimidia p̄tinebit. 7
 hec dicunt̄ in q̄nta p̄ticula p̄mēptis p̄nci-
 palis vsqz ad illū. §. Cū autē. Hic incipit
 sexta p̄ticula p̄mēptis p̄ncipalis in qua
 iusti. dēmiat quo tpe querit̄ an aliq̄s exi-
 stat suus heres. 7 intelligas istū. §. loqui
 qñ factū est testm̄ 7 postea cā testamēti re-
 dacta ē ad cām intestati: 7 ita nō obstabit
 §. e. in. §. ita demū. nam ille. §. loquit̄ qñ
 nullū oīno factum est testm̄. Hic igif̄ ad
 euidentiā istius. §. breuit̄ p̄libat̄ ita pone-
 ca. Dñe iam video qui sunt sui heredes:
 et qualit̄ sui heredes succedūt siue sint in
 eodē gradu siue in diuersis gradibus cō-
 stituti: dicat̄ ergo mibi si placet qñ querē-
 dum ē an aliq̄s suus heres esse possit Ad
 hoc rñdet. amice cū querit̄ an aliq̄s suus
 heres existere possit eo tpe querendū est q̄
 certū eē cepit eū intestatū decessisse. 7 hoc
 cōtingere pōt etiā testō factō: q̄d patz ī ta-
 li exēplo. Quidā qui hēbat filiū in ptāte
 et ex filio nepotē cōdidit testm̄ 7 in testa-
 mēto suo quendā extraneū instituit here-
 dez 7 filiū p̄p̄riū exheredauit: mortuo te-
 statore an aditā hereditatē decessit filius
 exheredatus: mortuo filio extraneus hē-
 res scriptus deseruit testm̄: vel forte qz no-
 luit adire hereditatē vel morte vel alia cā
 impeditus heres eē nō potuit in hoc casu
 cū certū esse poterit heredē institutū ex te-
 stamēto nō fieri heredē nepos ex filio p̄-
 mortuo suus heres auo ab intestato exi-
 stit. qz qñ certū est p̄mēptis intestatū deces-
 sisse 7 ita cā testamēti redacta ē ad causaz
 intestati solus nepos suus heres auo iue-
 nit. 7 hec obtinent nō solum si iste nepos
 viuente auo natus sit s3 etiā l3 post mor-
 tē aui sit natus viuo tñ auo conceptus. se-
 cus eī esset si post mortē aui cōceptus fue-
 rit 7 natus: nam certe in hoc casu suus he-
 res auo existere nō pōt. 7 hoc idē qz nullo
 iure cognatōis p̄mēptis sui p̄tis. i. auū suuz
 tetigit. auo em̄ viuente nondum animal
 fuit. 7 sicut ip̄e nepos post mortē aui con-
 ceptus 7 natus suus heres auo eē nō pōt

ita nec ille in liberis numerat que fili-
 us emancipatus post emancipationem adop-
 tauerit. vñ cum hi videlicet nepotes nati
 post mortem aui et a filio emancipato post
 emancipationem adoptati non sint sui liberi
 quoniam ad hereditatem de iure civili neque bo-
 pos. de iure pretorio petere possunt quasi pri-
 mi cognati. et hec de suis heredibus dicta
 sufficiat. et hec dicuntur in. vi. et vltima parti-
 cula prime partis per. vsq. ad scdas partes prin-
 videlicet vsq. ad illum. §. Emancipati autem
 hic incipit scda pars per. in qua iusti. sic p-
 cedit. primo determinat qualiter liberi emanci-
 panti a beneficio successionis de iure ci. ex-
 cludi de iure tertio. admittuntur siue sint
 soli siue cum suis heredibus concurrant. et itel-
 ligas totam hanc litteram vsq. ad. §. Eadem
 hec obferunt. loquuntur in successione ab intesta-
 to quoniam nullum omnino factum est testamentum. secundo
 determinat iusti. de filiis emancipatis a patre
 naturali et in adoptionem dati qui neque de
 iure ci. neque de iure pretorio. ad successionem
 patris intestati de iure antiquo admittebantur
 si tempore mortis patris naturalis fuerit in fa-
 milia patris adoptiui. tertio omnia que dicta
 sunt de liberis emancipatis siue in adoptio-
 nem dati siue non quoniam nullus penitus factum erat
 testamentum dicit esse obferuanda in bo. pos.
 contra tabum. que liberis preteritis datur
 quarto corrigi antiquitatem circa liberos per
 mi gradus. vltimo corrigi antiquitatem vlti-
 rioris gradus et per hoc subdividas istas
 scdas partes per. i. v. particulas quarum prima du-
 rat vsq. ad illum. §. Et hi. ibi incipit secun-
 da et durat vsq. ad illum. §. Eadem hec ob. ibi
 tertia et durat vsq. ad illum. §. Admonedi. ibi
 iiii. et durat vsq. ad illum. §. Item vetustas
 ibi quinta et vltima et durat vsq. ad si. ti. et sic
 plana est littera et ea planissimi sunt. Sed
 tamen nota quod Rñ. generalis est ad omnes Rñ. que
 sequuntur vsq. ad si. de bo. pos. vñ in isto ti.
 per. quod potest comprehendere omnes Rñ. sequentes
 vsq. ad predictum locum determinat de omnibus
 illis que possunt succedere ab intestato seu
 sint liberi seu pates seu alij et sic venient
 comprehenduntur in illo omnes Rñ. vsq. ad p-

dictum locum sequentes et solus iste titulus
 possit sufficere pro omnibus et per. h. possit
 diuidi in quatuor partes. In quarum prima det-
 minatur de successione suorum heredum
 et eorum quos pretor et constitutiones inter suos
 heredes numerat cuiuscumque gradus sint.
 in secunda determinat de successione legi-
 timorum heredum et eorum quos pretor et constitu-
 tiones et se. co. inter legitimos heredes co-
 numerat. in. iij. parte determinat de successio-
 ne priorum cognatorum. In. iij. deterioratur
 de successione suorum libertate adeptorum que
 vocatur ad successionem rone cognationis in sta-
 tu seruili contracte. Istia istarum quatuor p-
 tium incipit. In testatus et durat vsq. ad
 illum locum. Si nemo ibi incipit secunda et du-
 rat vsq. ad illum locum. Post suos heredes
 ibi tertia et durat vsq. ad illum locum. Illud
 certum est. ibi quarta et vltima et durat vsq.
 ad titulum de honorum possessionibus quibus
 de alijs inseratur ibidem. et sic plana erit to-
 ta littera istius tituli generalis. sed quod plures
 alie rubricelle continentur sub isto generali
 titulo ideo eas si vel legere per se et continua-
 re poteris in hunc modum. et primo prima sic

De legitima agnatorum successione

Itaque est supra de successione suorum
 heredum et eorum que inter suos numerantur cu-
 iuscumque gradus sint. sed quod deficiunt illi voca-
 tur ad successionem defuncti heredes legiti-
 mi vt sunt cognati id hic est de legitima
 agnatorum successione videndum. dicit ergo ipa-
 tor. Si nemo suus heres etc. Ad maiorem eui-
 dentiam istius tituli diuidas eum in. xij. partes et
 planus erit. In quarum prima deteriorat quando
 agnati vocentur ab intestato ad successionem
 defuncti. In secunda determinat que sunt agna-
 ti exemplificando de ipsis. In tertia parte dicit
 quod non omnibus agnatis sed primis tantum datur ab in-
 testato hereditas. In quarta determinat qualiter
 per adoptionem ius agnationis persistit. In. v.
 qualiter masculi agnationis iure antequam ab
 intestato datur hereditas et si eorum non sunt
 mo gradu et non feminis datur nisi eorum
 sorores defuncti. In. vi. parte determinat qualiter
 postmodum pretores prospiciendo feminis in qua-

tate iuris atq; tñ min^o plene emēdaucit
 In. viij. determinat qualiter impator: p suam
 pstitutiōez hoc plenissime emēdavit: 7 q
 lit trāstulit vnū gradū a iure cognatiōis
 in ius agnatiōis. In. viij. pte determinat
 qd iuris sit si sint plures gradus agnato
 rū. In. ix. pte determinat qd tēp^o p siderat
 cū qrit an aliq; sit pxi mus. In. x. pte of
 q agnati pxi mi nō succedebāt agnatū de
 fūcti qd filiter ptores nō plene correperit
 In. xi. pte determinat qmō p suā pstitutiō
 nē h correxit. In. xij. 7 vltia pte determinat
 qrit parēs vocat ad legitimā filij sui de
 functi successione. pma ps ptedit vsq; ad
 illū locū. Sūt aut agnati. ibi icipit scda 7
 durat vsq; ad illū. §. Nō tñ. ibi tñia 7 du
 rat vsq; ad illū. §. pder adoptionez q. ibi
 quarta 7 durat vsq; ad illū. §. Leteruz. ibi
 quinta 7 durat vsq; ad illum. §. Sz q; sane.
 ibi. vi. 7 durat vsq; ad illū. §. Nos vero.
 ibi. viij. 7 durat vsq; ad illū. §. Si plures
 ibi. viij. 7 durat vsq; ad illū. §. Proxi mus
 aut. ibi. ix. 7 durat vsq; ad illū. §. Place
 bat aut. ibi. x. 7 durat vsq; ad illū. §. Sed
 nos i. ibi. xi. 7 durat vsq; ad illū. §. Ad le
 gitimā. ibi. xij. 7 vltia 7 durat vsq; i fine
 titu. 7 sic littera tota plana est

De senatuscōsulto terculiano.

Itū ē sup^o d successiōe legitiōez he
 redū videlz agnatoz: sz q; int legiti
 mos heredes mat p senatuscon. terculia
 nū numerat. iō post ti. de successiōe termi
 noz heredū de se. cō. tercul. p qd materyt
 heres lūma filio succedit vidēdū occurrit
 dicīgū ipator. Lex. xij. ta. 7c. iste titul^o vt
 euidentoz habeat pōt diuidi in sex ptes 7
 planus erit in quarum prima recitat ipa
 tor qualiter lex. xij. ta. repellat femina
 rū pgeniē 7 admittebat. 7 qrit ptoz pso
 nas p femininū sexū dscēdetes bñficio bo
 noz possessionis vnū cognati muabat. in
 scda determinat qrit subuētū fuit pmo ma
 tri p diuū claudij 7 postmodū p sena. cō
 sul. terculianū sz nō plene. In tñia pte det
 minat q psonē matri pferū i successione
 liberoz mortuoz. In qrtā oñdit qualiter

pleni^o matri p suā pstitutiōez i successiōe
 succurrit. In qnta hortādo matres esse so
 licitas p filijs ostēdit qrit p negligētiā
 suam possunt a successiōe liberoz suoz
 excludi. In. vi. 7 vltia pte dic q ex se. con.
 tercul. mat succedit filio filieuelz sint vul
 go qrit. pma ps durat vsq; ad illū. §. Sz
 be matris agustie. ibi icipit scda 7 durat
 vsq; ad illū. §. ppreferunt aut matri. ibi
 tñia 7 durat vsq; ad illū. §. Sz nos pstitu
 tiōe. ibi qrtā 7 durat vsq; ad illū. §. Sed
 quēadmodū. ibi qnta 7 durat vsq; ad il
 lū. §. Licet aut vulgo. ibi. vi. 7 vltia q du
 rat vsq; i fine tituli. 7 sic plana ē tota littera

De senatuscōsulto oficiano

Itū ē sup^o de se. cō. tercul. p qd ma
 ter ab intestato succedit filio: sed q
 ecōuerso mat succedit filio ab intestato se
 natuscōsulti bñficio. iō hic nob ē vidēdū
 de ipo. dicat ergo impator. pder cōtranuz
 aut 7c. in titulo isto ita dñs impator. pce
 dit. pmo ostēdit qualiter sicut p senatuscon
 sultū terculianū succurrit matri^o ad suc
 cessionē liberoz: ita succurrit liberis p se
 natuscōsul. oficianū ad successionē ma
 truz. scdo oñdit qrit qnis p se. cō. ofi.
 nō iuarēt nepotes vel neptes ad aue
 successionē: cis tñ pncipalib^o cōstitutiōi
 bus ē subuētū. tēcio dic q bmo i successio
 nes q deferūt a p dicitis duob^o senatuscō
 sul. videlz terculiano 7 oficiano capiū di
 min. sz mīma nō intereūt. ppter quādā
 regulā cuius intellect^o recitat i littera. qrt
 to dic q h senat^o cōsul. f. oficianū vulgo
 qritos admittit ad successionē matz sicut
 se. cō. terculianū matres vocabat ad succes
 siones illoz. qnto 7 vltio determinat qd iu
 ris sit si ex plurimis heredib^o lūmis qui
 daz aliq; cā amisent hereditatē ad qd sz
 deuoluet portio eoz 7 sz h ad maiorē ipi
 us euidentā diuidas ti. i. v. pnculas. qrtū
 pna durat vsq; ad illū. §. Sz cū ex se. con.
 ibi icipit scda 7 durat vsq; ad illū. §. Sic
 dū tñ ē. ibi tertia 7 durat vsq; ad illū. §.
 Nouissime. ibi qrtā 7 durat vsq; ad illū. §.
 Sz si ex plurib^o. ibi quinta 7 vltia 7 du

rat vsq; in finē tituli. z sic plana ē littera.

De successione cognatorum

Actū ē sup de successione legitimorum heredū. s; q; post ltimos heredes vocat ad successione cognati id hic sequent de successione cognatorum impator subiungit dicēs. Post suos heredes zc. iste titulus ad maiorē sui euidētiā pōt diuidi in. vi. ptes z planus erit. In quarū pma oñdit qñ pmi cognati ad successione ab intestato vocent a ptoze naturalis tātū cognatiōis ratio ē in h respecta. In secūda sumit rōem ex pmissis ppter quaz agnati capite diminuti silitē a pretore i ordine cognatorum ad successione ab intestato vocent exceptū tūmō fratre z sorore emācipatū. In tercia ostēdit quo gradu cognati q; p feminini serus psonas descendunt ad successione vocēt. In q̄ta oñdit rōez q̄re vulgo q̄sit daf bonoz possessio ex ea pte succedēti q; p̄tāz noie cognati vocant ad successione. In q̄ta oñdit vsq; ad quē gradū succedūt agnati. In. vi. z vltima dēminat vsq; ad quē gradū cognatiōis pmutit pto: bono. pos. noie. p̄timitatū z eis q; nati sunt a sobino vl a sobina. pma ps p̄tēdit vsq; ad illū. s; q; agnati. ibi incipit scōa z durat vsq; ad illū. s; hos etiā q; ibi tercia z durat vsq; ad illum. s; vulgo q̄sitos. ibi q̄ta z durat vsq; ad illū. s; hoc loco. ibi q̄ta z durat vsq; ad illū. s; p̄roximitas vo. ibi. vi. z vltima z durat vsq; in finē tituli. z sic plana tota littera.

De gradibus cognationis

Actū est sup de successione ab intestato tā heredū q; ceterorū qbus quocūq; mō ius ab intestato p̄petit succedēti: s; q; successio fit p gradus: id h p̄to tractat de successione z psequē vidēdum ē de gradib; cognatiōis. dic ergo. Necessariū ē zc. z in titulo isto ita p̄cedit: p̄mo dicit se q̄dam necessitate p̄pulsū hoc loco de gradib; cognatiōis tractare. scōo sū p̄ta rōne ex pmissis assignat triplicem cognatiōis specie. scōo de qualib; specie exē

plificat. quarto ipsaz originē demonstrat q̄nto gradus cognatiōis numerat. z de psonis cuiuslib; cognatiōis q; z quoto gradu sint exēpla occulta assignat. sexto q̄lit iueniat gradus vltiores dēclarat. vij. z vltio dicit q; quēadmodū grad; cognatiōis numerant z inueniunt: ita gradus agnatiōis numerari possunt z inueniri. z fm h pōt diuidi ti. iste in. vij. partes. z planus erit. Quarū p̄ta durat vsq; ad illum. s; Querit in p̄mis. ibi incipit scōa z durat vsq; ad illū. s; Supior. ibi scōa z durat vsq; ad illū. s; Et supior q̄dē. ibi q̄ta z durat vsq; ad illū. s; p̄tio gradu. ibi. v. z durat vsq; ad illū. s; hactenus. ibi. vi. z durat vsq; ad illū. s; Agnatiōis quoq; ibi. vij. z vltia z durat vsq; i. fi. ti. z sic planus est totum

De successione tā liberorū q; seruorum.

Quidaz nō habēt hic rubricā z fm eos q; nō habēt rubricā dices q; est q̄ta ps tituli p̄cedēt scō de hereditatib; q; ab intestato deserunt fm q; generaliter sumit. put dictū fuit sup q; diuidebat in q̄tuor p̄tulas. z retēta p̄ma diuisione dicit q; tractat in hac q̄ta pte de filiū cognatiōis: s; magis plac; q; sit hic rubrica z fm h ita p̄tinuab rubricā istā ad p̄cedentia. Sup tractauit iustian; de successione cognatorum in q; spectat tū natural; cognatiō: s; q; naturalis cognatiō nō solū inter liberos s; etiā int̄ seruos p̄sistit. idarco hic de naturali cognatiōe in statu filiū p̄tracta tractare intēdit. id de hoc dicitur s; cit rubricā de filiū cognatiōe dicēs. Illud certū ē zc. Ad euidētiā istū tituli diuidas ti. in tres ptes z plan; erit. In quarū p̄ma pte dēminat q̄lit serui puenientes ad libertatē post libertatē adeptam succedūt sibi inuicē inspecta naturali cognatiōe in statu filiū p̄tracta. In scōa pte pōt quēdam. s; cōmunē ad omēs titulos huius tercij libri assignādo instātiā ad quādā regulā q; cauet pares i gradu parit; vocari ad successione: z i gradu p̄ore potiorē esse in successione. In tercia z vltia parte

cludit ex premissis quoniam predicta regula in
 fallibilibus locis prima pars durat usque ad
 illud. §. Repetitio itaque ibi incipit secunda et du-
 rat usque ad illud. §. Tones. ibi tertia et vlti-
 ma et durat usque in fine tituli. Idone igitur
 sic ea. dicitur iam video quod vos vultis tractare
 de fili cognatione et spale tractatu face-
 re: nam vos dixistis in supra sciote. de suc-
 cognatorum circa quos in bo. pos. vno co-
 gna. quaz ptoz. primis agnatis pollicet
 sola naturalis ca spectatur: nunquid igitur
 cognati in statu fili concepti et nati et post
 ea manumissi p bo. pos. vii co. i tercio or-
 dine ca naturali inspecta sibi inuicem pore-
 rant succedere. Ad hunc iust. qd no illud
 enim certum e eadem ptem edicti pto-
 ris qua bo. pos. iur. cognationis pmittit
 ad seruales cognationes atqz nō per-
 tinere: nisi em aliqua alia. l. anti qua tal co.
 quo ad onus tutele vel ad cetera onera ci.
 pputabat. vñ visum erat hmoi cog. ser-
 uilis quo ad emolumētū suc. nō cōputari
 nec ad onera pputabat. et hec usqz ad no-
 stra tpa ita obtinebat: s; nos p cōstitutio-
 nē nostrā quā p iur. patronat' fecim' qd
 quidē ius patronatus usqz ad tps nostrū
 sat obscur' atqz nube plenu: et vndiqz cō-
 fusum fuerat et hoc suggerēte hūanitate
 statuimus vt si qd in pfortio fili pstitu-
 tus ex liberi vel seruis filiis pditiōis mu-
 liere libez vel liberos habuit vel ecouer-
 so mulier serua ex libero vel seruo liberos
 cuiusqz habuit: et tandē pentib' et liberis
 ex seruii vtre natis ad libertatē puemē-
 tib' vel dū forte ipse mulieres libere erant
 et ita liberi ab ill' nati i genui et postea pa-
 tres qd hmoi liberos in fili statu pcreaue-
 rint ad libertatē puenerit statuim' dico i
 oibus his casibus vt omnes hi liberi ad
 successione patris vel matris ab itestato
 admittat iur. patronat' in hac pte penit'
 sopito: nā hos liberos nō soluz i pentum
 suoz successione s; et pentes in liberoruz
 mutua successione auctoritate pdite psti-
 tutōis nostre spaliter vocam': et hoc opti-
 nere statuimus siue hmoi liberi ex seruii

matre nati postea manumissi soli fuerit
 siue cū alijs q post libertatē pentū pcepti
 et nati ad successione vocant siue ex eodez
 patre vel eadē matre siue ex alijs nuptijs
 pcreati fuerint: et hoc statuimus ad simi-
 litudinē eoz qui ex iustis nuptijs pcreat'
 et hec dicuntur usqz ad illum. §. Repetitio
 itaque. Cetera plana sunt usqz in fine tituli
 qd nō pōt casus poni nisi s; q littera iac

De successione libertorum

Continuatō ista rubice ad supio-
 ra patet in hūc modū. Sup tracta-
 uit iusti. pncipalit' de bōis ingenuoz vi-
 delz a pncipio terci' libri usqz huc et quali-
 ter succedit i genuis iure sanguinis vel iu-
 re ci. cognatiōis. sed qd qd alio iure suc-
 cedit liberti et quedā specialia in successio-
 ne libertoz obseruant: adcirco de hac suc-
 cessioe videlz libertoz hic tractare intēdit
 vñ de hac successione dicitur subicit ru-
 bica de successioe libertoz dices. Hunc
 de libertoz bonis. Ad euidētia ist' ti. di-
 uidat si. in. vi. partes et plan' est. In qru
 pma pte determinat iusti. qd iuris habe-
 bat patronus i bonis libertoz fm pmti-
 uum tēpus. l. xij. ta. In scda pte determi-
 nat qd iuris ptonū iperfecte correxit. l. xij.
 ta. circa ius patronoz i bonis libertozum
 In tercia pte definit at qliter iura patro-
 norū postea adauda fuerūt p. l. pap. fm
 numerū libertoz liberti defuncti. In qarta
 pte definit qd iuris hodie obtineat in
 bonis libertoz fm pstitutiōem ipsius in-
 stiniani et in qbus casib' et in quota pte
 admittit. In quinta pte ponit quedā spe-
 cialia q circa hmoi successioem obseruan-
 tur. In vi. et vltia pte definit in q gene-
 re libertoz hec pstitutio vdicat sibi locū
 sub quodā ppendio recitādo qualiter lati-
 nos et deducios et oim obseruantia q fue-
 rat circa eos delcuit: et omnes liberos per
 suā pstitutionē ad vnū statū reduxit. p-
 ma ps durat usqz ad illud. §. Qua de causa
 ibi incipit scda et durat usqz ad illud. §. S;
 nostra. ibi quarta et durat usqz ad illud. §.
 Multis alijs casibus. ibi qnta et durat

vsq; ad illū. §. Sed nostra p̄stitutione. ibi
 sexta r̄ vltia r̄ durat vsq; in finem tituli.

De assignatione libertorum.

Continuatio istius rubricæ ad sup̄io
 ra patet in hūcmodū. Sup̄ tracta
 nit iustianus q̄liter patroni r̄ eoz libe
 ri succedūt liberti: s; q; quādoq; cōtingit
 q; patronus vni ex liberis suis libertū as
 signat vt ille solus post mortē ei' habeat
 patronus licet nō itueniēte assignatione
 ille libert' post mortē patroni om̄ib' filijs
 eiusdē patroni cōmunis esset futurus: id
 de h̄mōi assignatione hic tractare inten
 dit vñ de ea dicitur subicit rubicā de
 assignatione libertoz dicēs. In summa
 rē. Ad euidētiaz istius tituli diuidas titu
 lum in tres partes r̄ planus erit. In qua
 rum p̄ma parte defminat vnde introdu
 cta fuit assignatio libertoz r̄ q̄s sit eius ef
 fectus. In secūda parte defminat cui daf
 potestas assignādi: r̄ in quo casu vēdicat
 sibi locum h̄mōi assignatio. In tertia
 parte determinat quibus modis h; fieri
 hec assignatio r̄ a quibus p̄mo inuēta fu
 it. p̄ma pars durat vsq; ad illū. §. Datur
 aut̄ hec assignādi potestas. ibi incipit se
 cūda r̄ durat vsq; ad illū. §. Nec interest
 ibi tertia r̄ vltia r̄ durat vsq; i finē tituli
 De bonoz possessionibus.

Continuatio istius rubricæ ad su
 periora patet in hūcmodū. Dicitū
 ē sup̄a de successiōib' tam de iurē cūili
 q̄ de iure pretorio delaq; sed q; succeden
 tibus de iure pretorio datur bonoz pos
 sessiones: idcirco hic de bo. pos. tractare i
 tendit vnde de his dicitur anectit rubri
 cam de bono. possess. dicēs. In bo. pos.
 rē. Ad vberiorē iuuenū doctrinā diuidas
 totum ti. in. viij. partes p̄ncipales r̄ pla
 nus erit. In quarū p̄ma parte determinat
 qualiter pretor̄ introduxit bo. pos. In se
 cūda parte assignat d̄iam inter eos q̄
 de iure ci. succedūt: r̄ inter eos q̄ solo p̄to
 ris auxilio ad successiōē admittunt. In
 tertia parte addit vnā specialem rōem q̄
 motus fuit pretor̄ ad bo. pos. introducē

das. In quarta parte per ordinem enu
 merat bo. poss. tam ex testamento q̄ ab i
 testato competentes que. r̄ erant secūduz
 iura antiqua prout manifeste patet in lit
 tera. sed hodie tribus bon. pos. tanq; sup
 uacuis per iusti. sublati: sex tantum bo.
 pos. ordinariē r̄ septia extraordinaria ex q̄
 bus ius tribuntur in vsu habent. In q̄n
 ta parte corrigit iustianus iura antiq̄
 circa bo. pos. defminādo quot bo. pos. bo
 die remāserint. In. vi. parte determinat
 quale tempus statutum ē ad bo. pos. pe
 tēdas: r̄ quare i bo. pos. petēdis certū tem
 pus diffinitur r̄ rationē assignat. In se
 ptima parte defminat vtrum tempus in
 bo. pos. petēdis statutum sit vtile vel con
 tinuū. In octaua r̄ vltima parte dicit q; solēnitas que olim in bo. pos. petēdis ob
 uabat per anteriores principes per ipsum
 sublata ē. p̄ma pars durat vsq; ad illū. §.
 Quos autem pretor̄. ibi incipit secūda r̄
 durat vsq; ad illum. §. Adhuc autē alios
 ibi tertia r̄ durat vsq; ad illum. §. Sunt
 autem ibi quarta r̄ durat vsq; ad illum. §.
 Sed eas quidem. ibi quinta r̄ durat vsq;
 ad illum. §. Cum igitur plures species. ibi
 sexta r̄ durat vsq; ad illum. §. In petēda
 autē bo. pos. ibi septima r̄ durat vsq; ad
 illum. §. Sed h̄n anteriores. ibi octaua r̄
 vltia r̄ durat vsq; i finē tituli. Idone igit
 sic casum in prima parte. dñe iam video
 q; vos vultis tractare de bonoz possessio
 nibus: dicatis igitur mihi si plac; quare
 bonoz possessiōes inuēte fuerūt. Ad hoc
 respondet amice. ius bonoz possessiōuz
 introduxit pretor̄ gratia antiq̄ iuris emē
 dandi. nec enim solum in hereditatibus
 intestatoz antiquum ius per bonoz pos
 sessiones emendauit pretor̄ vt supra di
 ctum ē sed etiam in hereditatibus eozum
 qui facto testamento decesserunt. nam
 olim si alienus postum' ab aliquo esset
 institutus q̄uis de iure cūili hereditatē
 adire nō poterat vtpote quia institutio nō
 valebat: aure tñ pretorio inuabit r̄ ad bo
 norum possessiōes admittet. r̄ ita loq̄tur
 h ij

In hoc casu q̄liter pretor vetus ius et factio
testamēto per bonorum possessiones emē-
davit. s; licet hoc de iure antiquo obtinebat
hodie tamen p̄ nostrā p̄stitutionē huius
postumus alienus recte insitui p̄t tan-
q̄ iure civili nō incognitus. Sed q̄q̄ di-
ferim tibi q̄ pretor introduxit bonorum
possessionem gratia antiq̄ iuris emēdādi neq̄
ipugnandi antiq̄ iuris sed magis confir-
mādi gratia pretor bono. posses. pollicet
pretor enim non solum indigentibus et
iure civili exclusis: s; etiā nō indigentibus
suum tribuit auxiliū. Nā et illis q̄ i testa-
mēto facto heredes instituti sunt et de iu-
re civili adire possunt bono. posses. secūduz
tabu. testamēti pollicet. Item ab intesta-
to suos heredes et cognatos ad bono. pos.
admittit. hi tñ omnino bono. pos. remo-
ta de iure civili ad hereditatē admittunt
et hec dicunt in p̄ma pte vsq; ad illum. s;
Quos autē pretor. hic incipit sc̄da ps in q̄
sic pone casum. Dñe iam video q̄ pretor
succurrit nō solū indigentib;: s; p̄ deo nū
quid ē et alia differentia inter eos qui succe-
dunt de iure pretorio. Ad hoc respōdet q̄
sic. illi enim quos solum pretor ad succes-
sionē vocat ip̄o iure heredes nō sunt. nā
p̄tor heredes facere nō p̄t. per. l. enī tātū
vel p̄ similit̄ p̄stitutionē iuris veluti perse-
natus cōsultū vel p̄stitutiones p̄ncipuz
sunt heredes: s; illi q̄bus pretor dat bo.
possessionē. loco heredū p̄stituuntur et bono.
possessionē appellantur. et hec dicitur in secun-
da parte vsq; ad illum. s;. Adhuc autē. Hic
incipit sc̄cia pars in qua sic po. ca. Dñe
iā video quare p̄tor introduxit bo. pos. et i
quo differat illi qui admittuntur de iure ci-
uili ab his q̄ de iure p̄torio admittuntur
nunq̄d ē aliqua alia rō q̄ mouit p̄torē vt
ip̄e successioes aplaret. Et ip̄e r̄ndet q̄ sic
adhuc em̄ om̄es alios gradus in bo. pos.
dādis fecit p̄tor. multū em̄ studuit pretor
ad hoc ne aliq̄s sine successione moriatur
et iō ius p̄cipiēdarū hereditatū p̄ legē. xij.
ta. in finib; agustissimis p̄stitutū p̄tor ex
bono et equo bo. pos. introduxit et introdu-

cēdo dilatauit. et hec dicitur in tēda pte
vsq; ad illum. s;. Sunt autē bono. pos.
hic incipit quarta ps p̄ncipalis in qua iu-
stinianus ita p̄cedit. p̄mo enumerat bo.
pos. p̄petētes ex testamēto q̄ sunt tñ due
secūdo enumerat bo. pos. ab intestato que
erāt octo s̄m iura antiq̄. et ita p̄t hec ps
p̄ncipalis subdividi in duas ptes quaz
p̄ma durat vsq; ad illum. s;. Et cū testamēti
ibi incipit secūda et durat vsq; ad illum. s;. Et
S; eas q̄dē. casus planissimū ē p̄ totā itā
quarta partes p̄ncipalē q̄ nō p̄t alio mo-
do poni q̄ iacet littera vsq; ad illum. s;. Sed
Sed eas. h. incipit quinta ps in qua sic po-
ne casum. Dñe iā video q̄ pretor decē bo.
pos. introduxit. duas ex testamēto. et octo
ab intestato: nūquid remanēt omnes i sta-
tu suo. Ad hoc r̄ndet q̄ nō. nā licet supra
dictas. x. bo. pos. p̄tor ex sua iurisdictionē i-
troduxit: a nobis tñ nihil sine cura et stu-
dio p̄termissumū ē. s; per nostras p̄stitu-
tiones oīa com̄gētes duas bo. pos. ex te-
stamēto a p̄torē introductas videlz cōtra-
ta. et fin. ta. vtpote necessarias cōstitutās
p̄missimus nihil penitus circa eas imu-
tantes et similiter ab intestato bonoz pos-
sēdōes vñ liberi et bonoz possessiones
vnde legitimi i suo ordine et vigore rema-
nere p̄missimus. illā autē bonoz possessionē
que appellatur vñ. x. p̄sone et que in edi-
cto pretoris q̄nto loco posita fuerat a nu-
merat videlz duab; bonoz possessionib;
ex testamēto pio. p̄posito p̄pēditōso s̄mo.
ne sup̄uacūā esse ostēdim; cum em̄ p̄dicta
bo. possessio decē p̄sonas sup̄ enūeratas
extraneo manumissorū p̄ponebat: ad ē. l. i.
q̄ nō p̄tracta fiducia succedēdi emancipa-
uerat. et n̄ra p̄stitutio ex emancipatiōe libe-
roz facta omnib; parētib; liberos manu-
mittētib; b; gaudere p̄uilegio cōcessit: vt
ex ipsa liberos emancipatiōe licet b; nō di-
cat exp̄ se fiduciā succedēdi tacite videat
p̄xisse. manifeste ergo liquet p̄dictā bono-
rum possessio. vñ decē p̄sone sup̄uacūam
eē. cū nullus hodie manumissor: nō s̄re cō-
suetudinōis auctoritate vt dictū ē p̄tracta fi-

ducia succedēdi in bonis manumissi in-
telligat manumittere. sublata igitur quanta
bonorum possessione in gradu eius et locum
illam bonorum possessionem que antea sexta
fuerat videlicet bono possessione vni cognati
per nostram constitutionem deduximus et eam
de quanta fecimus. et cum olim in edicto pre-
toris septimo loco posita fuerat bonorum
possessio: quae ex familia et octavo loco bonorum
possessio. vni liberi patroni patronaeque et paren-
tes eorum viri atque per nostram constitutionem de iu-
re patris. factam euacuauimus. cum enim ad
similitudinem successionis ingenuorum liber-
tinorum successiones usque ad quantum gradum
coartatas posuerimus: sufficiens praedicta pro-
prietate tam contra facta bonorum possessionis. quam vni legiti-
mi et vnde cognati per quas possint praedi-
cte proprietate sua iura vendicare oī scrupulo-
sitate et inexplicabili errore duarum praedictarum
bonorum possessionum remota et bono possessionis. vnde
vir et vxor: qui inter veteres bonorum possessio-
nes in nono loco posita fuerat in suo vigo-
re seruauimus: et alio loco id est sexto eam
posuimus. decimam vero bonorum posses-
sionem que appellabatur vnde cognati ma-
numissionis propter praedictas causas merito ab-
rogauimus ut tamen sex bonorum possessiones
vel ordinarie permaneat suo vigore pollen-
tes. et hec dicuntur. usque ad illud. §. Septima
eas secuta quae. et c. Extra nota quod bonorum
possessio. alia edictalis quae scilicet edicto praetoris mor-
tuis deferretur. et hec est illa quae praedicitur et spes de-
certal edictalis: alia decertal siue iudicialis
scilicet quae a iudice viuo petitur. et hec olim solē-
niter debebat peti sed hodie non. Septima
eas. adhuc persequitur iusti. quoniam partem
vni ponere sic casum. Deinde video qualiter
correctis ius praetorium circa bonorum posses-
sionem a praetore introductas et quae quattuor: per no-
stram praedictionem sublatis. vi. tantum bonorum
possessio. fecistis per deo dicantur placet nun-
quid est aliquid alia bonorum possessio. Et rursus
quod sic. nam. vi. praedictas bonorum possessionis. ordinarias
septima extraordinaria subsecuta est quae
quidem septimam extraordinariam praetores

optima ratione introduxerunt: et hec octaua ex-
traordinaria omnibus his competit quibus
ut de bono possessionis. lege vel nouo iure vel sena-
to. cautum est. quae quidem septimam extraor-
dinariam bonorum possessionis. praetoris neque bonorum possessionis. quae ab
intestato neque eius quae ex testamento sunt fra-
bili iure numerantur. Sed quaeque ex testa-
mento et quaeque ab intestato quasi vltimum et ex-
traordinarium auxilium putres exigit accom-
modauit illis quae ex legibus vel senatusconsulto. vel
principum praedictionibus nouo iure ex testa-
mento vel ab intestato ad successionem veni-
unt. et hec dicuntur in quarta parte usque ad il-
lud. §. Cum igitur plures species. ceteri casus
usque in fine tituli planissimi sunt.

De acquisitione per arrogationem

Continuatio istius rubricae ad superio-
ra patet in hunc modum. Dicitur est
supra qualiter nobis acquirat per vniuersi-
tatem tam ex testamento quam ab intestato et tam de iure ci-
uili quam de iure praetorio: et quae quaeque acquirat no-
bis vniuersaliter per arrogationem idcirco im-
perato: hinc de hoc modo acquirendi per
vniuersitatem tractare intendit. et ideo de
hoc dicitur annecti rubricam de acquisi-
tione per arrogationem. Est et alterius. et c. Ad
eandem istius tituli diuidas totum titulum in
tres partes et planus est. In prima parte
definitur vni fuit introductus primus modus
acquirendi per arrogationem. In secunda definitur
quae sunt antiqua iura in eo veniunt. In tertia et vlti-
ma parte definitur in quibus casibus per arrogationem
ad bona filii arrogati admittat: et in quibus casibus a
successione eius repellat: quae quaeque ex praedictis
filii arrogati teneatur. Prima pars durat
usque ad illud. §. Nunc autem nos. ibi inci-
pit secunda et durat usque ad illud. §. Quod
tuo autem filio. ibi tertia et durat usque
in finem tituli. littera per totum titulum pla-
na est et casus planissimi sunt.

De eo cui libertatis conseruandarum
ca bona adiunguntur.

Continuatio istius rubricae ad superio-
ria patet in hunc modum. Superius dictus est
de tribus modis succedendi per vni-

uerſitatē. ⁊ q; ille cui bona libertatū conſeruandarum cā' adiungunt in vniuerſum ſus defuncti ſuccedit: idcirco hic de quarto modo ſuccedendi p vniuerſitatē tractare itēdit: vñ de hō' dicitur annectit rubri. de eo dicens. Accessit autem nouus. ⁊c. Ad euidentiam iſtus tituli diuidas totū titulū in quattuor partes ⁊ planus erit. In quarum prima pte determinat q; iſte mod' ſuccedēdi introduct' fuit ex reſcripto diui marci. In ſcōda pte ponit verba ipſius reſcripti. In tertia parte determinat quibus ſubuentum ē p hoc reſcriptū: ⁊ ad hoc de clarandum plures caſus ſubiicit dubitabiles ⁊ ſoluit in littera. prima pars durat vſq; ad illū. §. Verba reſcripti. ibi ſcōda ⁊ durat vſq; ad illū. §. Hoc reſcripto. ibi tertia ⁊ durat vſq; ad illū. §. In primis ibi quarta ⁊ durat vſq; in finē tituli. littera eſt plana per totū ti. ⁊ caſus plani

De ſucceſſionibus ſublatis.

Continuatio iſti' rubricę ad ſupiora p; in hunc modū. Dicitū eſt ſup de quattuor modis ſuccedēdi p vniuerſitatem. ſ; q; olim erant due alie ſucceſſiones p vniuerſitatem qrum altera fiebat per bo. ven. debitoris: ⁊ altera ex ſenatuscō. claudiano q tñ ambe hodie ſblate ſūt idcirco de his tractare intendit. vñ de hiſ dicitur ſubiicit rubricā de ſucceſſiōe. ⁊c. dicens. Erāt añ predictā. Ad euidentia iſti' tituli ſm tenorē rubricę q duas ptes continet: in duas ptculas diuidat ⁊ planus erit. In quarū pma tractat de pma parte rubricę videlz de ſucceſſione q; fiebat per vēditionem bonoz ipſius debitoris ⁊ rationē assignat qre hōi ſucceſſio ſublata ē. In ſcōda pte determinat de ſcōda parte rubricę videlz de ſucceſſione q; fiebat ex ſena. cō. claudiano. ⁊ ſimiliſ qre ſublata ſūt ibidem. rōem assignat. pma ps durat vſq; ad illum. §. Erat ex ſenatuscō. Ibi incipit ſcōda ⁊ durat vſq; in finem tituli. littera plana ē per totum t: tulum.

De obligationibus.

Veſius ab imperatore ſic. Domine cum curam adhibuentis ad res ⁊ ad personas ad quid proponis vos transferre. Respondet ipse. Nunc ⁊c. Quæſiti etiā vltra ſic. dñe quid eſt obligatio. Respondet ipse. Obligatio ē ⁊c. ſed q; vnum qd; tunc pfecte cognoscit cū in ſe ⁊ i ſuis ptibus demōſtrat. id dñs iuſti. data diſſi. dat obligatiōis diuſionē vt ſic obli. in ſe ⁊ in ſuis ptibus plenius ⁊ pfectius habeat notitia. ⁊ p;io dat diſſi iuſti. obligatiōnis diuſionē generaliorē ⁊ breuiem. ſcōdo ſpecialiorē ⁊ p;ia cōtinētē. Item primo diuidit. ſcōdo mēbra diuidētia exponit ⁊ ſic vno modo ponit caſus. aliter autē ponit ſm dñm hui. ſic caſus. Ego inuenis volens legalibus fulciri nutrimentis accēſſi ad iuſtania. ⁊ talia vba ppoſui coram eo dñe vidi p cōtinuationes multiplices q nūc ē ad tractatū de obligatiōib' trāſeundum: p deo dicatū in qd ē obligatio. frater libēter dicit iuſtini. Obligatio ē ⁊c. Dñm autē obligationis poſita diſſinitione hic ponit eius duplicē diuſionē q p; in littera dū tñ ſciat q; pma diuſio ſumit reſpectu iurum a qbus pcedit obligatio que liber: ſcōda vero pcedit a cauſis ppter q; introducunt obligatiōes. q; ois obligatio ē ex ptractu: vel q; ſi ⁊c.

Quib' modis re contrahit obligatio.

Re contrahit obligatio. ⁊c. In titulo iſto intendit iuſtinian' narra rep quib; exēpla q; ſi quib; modis re cōtrahit obligatio. ⁊ ſcire debet q; quilib; iſto nū modoz h; ſuam p;na; rubri. l. ff. vete ri. vñ quociēſcūq; inuenies in p;ia ru. al legatū. ff. e. b. intellige. ff. ſi cer. pe. in ſcōdo autē modo q; inuenies. ff. e. intellige. ff. de cond. ide. ⁊ i ſcōdo. ff. pmo. ⁊ ita de alijs pone caſum ſic. dixi iuſtiniano. dñe ſupra dixiſtis in q; obligationum que ex contractu naſcuntur quattuor ſunt ſpēs. Quaz pma ē q; re contrahit obligatio. dñe pro deo dicatū in qualiter re contrahitur obligatio: ⁊ dñs ipato; m;det q; mutui datiōe contrahit obligatio re. Sed domine pro

deo in quibus rebus consistit mutui datio
Ad hoc rñdet dñs imp. q. mutui datio cō
sistit in his rebus que consistunt ponde
re numero et mēsurā veluti vino: oleo: fru
mento et c. hoc est in rebus istis que sunt
vt quantitas non vt species quas res aut
in numerando et hoc refertur ad pecuniā
numeratam: aut in metiēdo et h̄ refert ad
vinū oleū et frumentum: aut in appenden
do et hoc refertur ad es: aurum: et argentū
in hoc damus vt accipientius fiant et de
natura mutui est vt non idem corpus red
datur: sed qd̄ in eodem genere. transit
enim dominiū rei mutuate in accipien
tem. licet teneatur de corpore equivalen
ti in eodem genere. ideo enim dicitur mu
tuū quia de meo fit tuum. Sed domine
vos tota die loquimini de contractu mu
tui: sed pro deo que actio nascitur ex isto
contractu. Respondet imperator q. nasci
tur ex isto contractu quedā actio que voca
tur certi conditio sp̄alis: et hoc dicit domi
nus Guido. vel alio modo pone sic casum
posuit iustū. determinando species obli
gationis et specierū sp̄s. vnde primo de
prima specie subdit exemplum. dixi eti
am ei domine vos dixistis mihi supra q.
quandoq. re contrahitur obligatio. sed
dicatis mihi si placet quando. Respon
det ipator. Reptrahit et c. et q. consistit h̄
mo in mutui datione id cōsequēter defm̄iat
in q. b̄ consistit mutui siue mutui datio. ibi
Mutui. Cōsequēter modū designat et ad
dit rōem quare sic appellatur. ibi. Vñ et c.
In fine dicit q. actio ex eo nascit̄ determi
nādo et ita q. nōq. p̄ncipalit̄ i h̄ rñso p̄tinēf
Is q. hic ponit scōs modus q̄lit̄ re p̄tra
hit obligatio. vñ pone sic casus. dixi ipa
tori. Dñe iā bñ vidi qualiter in mutuo re
p̄trahit obligatio: p̄trahit ne alio mō. ad
qd̄ rñdet dñs ipator q. sic. q. nō soluz qui
mutuū accepit re obligat: s̄ etiā ille qui i
debitū sibi p̄ errorem solutū recipit: re ob
ligat. vñ si aliq. putat se tibi teneri in. c.
eū in veritate nō teneat et illa tibi solue
rit. re obligat es ei. et p̄petit sibi contra te

p̄ditio indebiti que datur p̄pter indebi
ta soluta. Nam ab eo qui indebita recipit
a sibi soluēte p̄ errorem poterit cōdici: p̄
p̄ditionē indebiti sicut ab eo qui accipit
mutuā pecuniā p̄t illa pecunia cōdici
p̄ p̄ditionē certi specialis de mutuo. et ita
nūcista duo paria sunt in effectu et in mō
obligatiōis. sicut enī q. mutuaz pecuniā
recipit tibi re obligatur et p̄t ab eo pecu
nia recepta condici p̄ conditionem certi
sp̄alis de mutuo: sic et iste qui indebitum
recipit ab eo qui indebitum soluit p̄ erro
rem re obligatur. et ab eo p̄t pecunia illa
p̄dici. Sicut ergo paria sunt i ponēdo si
ue in affirmādo: sic et paria dñt eē in negā
do. vñ sicut pupillus si sibi mutua retur
pecunia nō tenebit: sic nectenebit si inde
bitū sibi fuerit solutū. In fine dicit q. qued
iniuria videt fieri huic speciei eo q. ponit
inter species que ex contractu oriūtur: eo
q. ille qui indebitū soluit credēs se teneri
cum tamen non teneatur magis itendat
distrahere negociū q. p̄trahere eo q. solu
tum intendit deliberare. et hec dicit. Itē
is cui. et c. Expeditis duobus modis qui
bus re contrahitur obligatio. s. p̄ cōmoda
tum: si enim res alicui vtendi gratia def
id est p̄modetur re obligat et tenet actiōe
p̄modati. sed diceret aliquis. dñe sat̄ paty
similitudo inter illuz qui recipit mutuū
et illum qui recipit cōmodatum: q. vter
q. re obligatur: sed si placet dicatis mihi
q̄ est dñā inter eos. frater dicit ipse dñā ē
quia qui mutuū recipit fit dominus rei
mutuate si dominus fuerit ille qui rē sibi
mutua uerit. qui autem commodatus ac
cepit: non fit dominus rei commodate vñ
de tenetur restituere idem corpus quod
accepit. domine iusti. dixi ego nunquid
alia dñā iter eos reperitur. vñ q. dicit ipse
ille enim qui recipit mutuū re obligat
tur. et ab illa obligatione per casum for
tuitum nequa q. liberatur. secus in illo
qui recipit commodatum qm̄ is exactam
custodiam tenet p̄stare circa rem sibi cō
modatā. si tñ eaz per casum fortuituz ami

ferit nō tenetur. et hoc verum ē nisi culpa sua precessit casum illum. Sed dñe p deo ponatis exēplum de culpa fortuitum casum pcedente. libēter dicit ipse. si ego tibi caphos meos argēteos cōmodauerit ut eis domu inter vicinos tuos quos ad cōuiuium inuitaueras vtereris et tu eos tecū peregre portasti. si postea eos aliq̄ cān fortuito amiseris teneberis eo q̄ tua culpa pcesse- rit casum illū. et hec dicit. Cōmodati zc. q̄ siui a iustiniāno. dñe p deo dicit in q̄ dicitur res pprie cōmodata. fra' dicit ipse res tūc dicit cōmodata pprie esse: q̄ nūlla merces infuenerit q̄ tūc si merces in- uenerit diceret poti' locata v' cōducta qd nō est in cōmodato. q̄ pmodatum d' esse gratuitū. et hec dicit. Idētea. hic psequitur iustiniān' q̄rtū modū q̄ p'rahit re ob- ligatio dicit q̄ p'ter p'dictos modos re cō- trahit obligatio. s. in depositio. vñ si tu re tuam penes aliq̄m deposueris ipse re tibi obligat et ppetit tibi actō: depositari' nō tenet nisi de solo dolo s'baudi et d' lata cul- pa: de alio vō nō. vñ si re depositā p mo- dicā culpam amiserit depositarius nō te- net. q̄ est qd imputetur deponēti. sue. n. facultati i'putare d' et de se p'queri q̄ rem suā custodiendā amico tradidit negligētī et hec dicit. Creditor. zc. Nō solū dictis quattuor modis re cōtrahit obligatio s' etiā creditor q̄ pignus accepit a debitore re obligat. et tenet de ea re restituēda quā accepit pignoratitia ac. S'z dñe dixi ego tenet ne de leui culpa. Rūdet q̄ nō q̄ pi- gnus vtriusq̄ grā datū ē: creditoris vt ma- gis pecunia sua in tuto sit: et debitoris q̄a forsan nō crederet ei pecunia et propterea sufficit vt exactā diligētā adhibeat. et hec ē illa quā reb' suis adhibere solet: quāz si p'stiterit q̄q̄ pign' amiserit nō tenet et ni- hilomin' creditū petere poterit. et hec dicit

De verbor' obligationibus.

Verbis p'rahit obligatio zc. In ti- tulo pcedēti dictū ē quib' modis re p'rahit obligatio: modo restat videre q̄li- ter verb' p'rahit obligatio. et de h' tracta-

bis in oībus titulis vsq; ad titulū de litte- rarū obligatione. Idone ergo sic casus. q̄ siui a iustiniāno dñe q̄liter obligatō p'ra- hit v'bis. et rūdz ex interrogatōe pcedēte et respōsione subsequēte cū qd dari fieri ue stipulamur ex q̄ obligatōe v'boz due p- ficiscunt actiōes. s'z certi p'dictio ex stipu- latōe et actio ex stipulatu si res incerta de- ducat in stipulationē. S'z dñe qd ē nomē verbor' obligatōis. Et rūdet dñs ipator: q̄ vocat stipulatio. Sed dñe quare d' hec obligatio stipulatio. Et ad hoc respōdet dicens. q̄ hoc ē id q̄ stipulum apud vete- res firmum appellabat a stipite descēdēs et ideo hec obligatio tanq̄ firma vocaba- tur stipulatio. et hoc dicit. In hac re oli- z questui a legillatore sub qua forma fieret stipulatio. et dicit legillator: i. ipse iusti. fra- ter recitabo tibi antiquitatem circa hoc et etiaz nouitatem et recitat primo antiqui- tatem dicens q̄ antiquitas erat q̄ peril- lud idem verbum p qd fiebat interroga- tio debebat fieri respōsio mutata s'z per- sona scda a pte querētī in primam perso- nam a parte respōdētī. verbi gratia spō- des. spondeo. sed hec solennitas identi- tati verbor' p dominum leonem sunt sub- lata per constitutionē suā quā habes. L. de contrahen. et pmit. stip. l. omnes. vñ d' p'stō illa impator: ia de solēnitare verbor' non curauit sed intellectum consonātem inter partes desiderauit vt stipulātes ad inuicē se intelligerent. nec curauit illa cō- stitutio per quecūq; verba fieret stipula- tio dummodo fieret per verba ad stipula- tionem ydonea. et istam constitutionem approbat hic iustiniānus: et sic patet sub qua forma debet hodie fieri stipulatio. Etrum autem greca zc. dñe iam bene vidi q̄ solennitas verbor' que olim neces- saria erat ad stipulationem: hodie est sub- lata. sed do. pro deo posset ne fieri stipula- tio diuersis linguis. Ad h' respōdet et di- cit q̄ nō refert q̄cūq; lingua fiat stipulatio siue greca siue alia dūmō p'rahitentes se ad inuicē intelligāt. nec est necessariū q̄ am

bo vna lingua vtant s; pōt vnus vna lin-
gua q̄rere ⁊ alius altera lingua r̄ndere. et
nihilominus valet stipulatio dū tamen
vba apta fuerint ad stipulationē. ⁊ vter-
q; alterū itellerit. nā duo etiā b̄tōdes
v̄bis gallicis ⁊ trahere possunt ⁊ gallici
britonicis v̄bis dūmō se itelligāt v̄n gre-
ci latina lingua ⁊ trahere possunt. Om̄is
stipulatio. dixi iustiniāno do. p̄cedat in
materia ⁊ dicat in aliquā stipulationū d̄-
uisionē. Et r̄ndet q; om̄is stipulatio aut
ē pura aut i diē aut sub p̄ditōe. Id̄ure r̄c.
dixi iustiniāno do. posuisti iā trimēbriem
diuisionē: ponat̄ exēplū de p̄mo mēbro si
plac̄. Et r̄ndet q; stipulatio sit pure: nā si
q̄ram a te sic frater. v. aureos dare spon-
des: ⁊ tu r̄ndear p̄mitto: ista stipulatio d̄r
pura: ⁊ iō illō q̄d in istā stipulationē de-
ductū ē statū peti pōt nō tū sic itelligēduz
ē vt statū veniat cuz sacco parat. In diē
r̄c. Dixi iustiniāno. d̄ne iāz vidi qualiter sit
stipulatio pure. s; q̄liter sit in diē. R̄ndet
dicēs: i diē sit stipulatio veluti si dicat sti-
pulator: p̄mitti m̄ in p̄mis h̄alēdis iunij
decē ⁊ p̄missor: r̄ndeat. p̄mitto. ista ē stipu-
latio in diē. ⁊ statū stipulationē facta debet
q̄d p̄missum ē: s; non pōt peti añq; dies
venerit. ⁊ die adueniēte vel stante adhuc
nō pōt peti. p̄missuz nisi tota dies sit p̄te-
rita siue elapsa q; incōmutabilē nō possu-
mus dicere q; nō soluerit sua die id ē ap-
positayl p̄f̄ca atēq; totus dies fuerit ela-
psus. ⁊ hec d̄c. Et si ita stipuleris. r̄c. Su-
pra vidimus q; ille q; p̄mittit nō pōt con-
ueniri cū effectu quousq; dies venerit. sed
d̄ne q̄d diceret̄ de illa stipulationē q; q̄s m̄
p̄mittit decē q̄ad viuā. frater diē ip̄e ista
stipulatio pura ē. ⁊ p̄petuo obligat̄ est. p̄-
missor. v̄n si pura ē possum singul̄ annis
q; diu viuā agere ad decē in p̄ncipio cuius
libz āni. ⁊ heres etiā meus de rigore iuris
pōt agere s; submouebit p̄ exceptionē pa-
cti facti de nō petēdo q̄si videar tacite pa-
ctū fecisse q; ego possum petere duz viuo
heres aut̄ meus non possit. Istud aut̄ vt
dicūt pactū tactū ē inductū a p̄tate iuris

ab isto v̄bo in stipulationē inserto: videlz
quoad viuā: eo em̄ ip̄o q; fuit in p̄missuz
illō ānuum quoad viuerem p̄ hoc tacite
videor pactus fuisse ne heres meus petat
⁊ hec d̄c. ⁊ legat̄ illō at s; quod ponit
in p̄ncipio. s; aduersatiue. videlz sic ita ē
q; illa stipulatio in diē q̄ ēi p̄mo. s; non
ē pura. at p̄ s; Sub p̄ditōe r̄c. Dixi iusti-
niano: d̄ne iā vidi exēplū de p̄mo mēbro
diuisionis nostre s; qualiter sit stipulatio
pure. ⁊ etiā de sc̄do mēbro s; qualiter sit sti-
pulatio in diē: ponat̄ modo si plac̄ exem-
plū de tercio mēbro s; qualiter sit stipu-
latio sub p̄ditōe. ⁊ ad hoc r̄ndens d̄ciū
stinianus q; sub p̄ditione sit stipulatio cū
in aliquē casum p̄missio differ̄t h̄ ē ad ali-
qd q̄d indifferēter se h̄z ad esse ⁊ ad nō ēē
veluti si aliqd factū fuerit. p̄mittis m̄ de-
cē. vel si aliqd factū nō fuerit. p̄mittis m̄. x.
⁊ p̄mo ponit exēplū p̄ditionis q; sit p̄ ver-
ba affirmatiua vt puta si tiri' fact' fuerit
consul q; q; aureos dare sp̄des. ⁊ in se-
quēti. s; q; incipit. Si q; stipulet: ponit ex-
emplū p̄ditionis plate p̄ verba negatiua
dicēs. q; si aliq; ita stipulet. p̄mitti m̄ibi
decē si capitolū nō ascēdero: bene valet
tal' stipulatio. s; p̄inde est ac si stipulator
stipulat' esset cū moreret̄ decē sibi dari. nā
in vtroq; cāu demū post mortē stipulato-
ris poterit illō q̄d in stipulationē deductū
ē peti cū effectu. Nota q; p̄ditio alia respi-
cit tēpus futurū vt. s. e. s; sub conditione
alia p̄teritū: ⁊ alia p̄sens. Ex p̄ditionali
r̄c. pone sic. aliq; stipulatus ē aliqd sibi
dari sub p̄ditione q; p̄det. nunqd h̄z sta-
tim aliū sibi obligatū s; illū a quo stipu-
latus est. Et r̄ndet q; nō āmo ex p̄ditionali
stipulatione tātum spes ē in debito. ⁊ si
p̄tingat ip̄z decedere anteq; p̄ditio ex̄stat
ip̄e istā speciē trāsmittit ad heredē suū. et
hec d̄c. Loca etiā inseri. r̄c. Sup̄ dictū
ē q; in stipulationē q; q; dies q; q; condi-
tio venit: s; non solū illa q; sup̄ dicta sunt
possunt venire in stipulationem: im-
mo loca stipulationib' inseri possūt: puta
si dicā sic. p̄mitti te m̄ daturū. x. cartagine

et tu rñdeñ pmitto: et hñmōi stipulatōes
 lz pure videātur re ipsa: tamē hñt tacite
 tepus adiectū quo aliquis ire vel mittere
 possit ad locū illū in quo pmissit pecuniā
 se daturū: vñ si aliquis ita stipulet rome
 hodie cartagie dare spōdes: ista stipulatō
 non valet cū re pmissio sit impossibil' et rōe
 hui' impossibilitat' viciatur hñmōi stipula
 tio. hoc dicit **Conditiones** q: questiui a
 iustiano dñe sup dictū eq stipulatō con
 ditionalis est cū differtur in aliquā causā
 lz dñe nūqō omīs stipulatio est incerta q
 sit per hñc pñctionē si. Rñdet dñs iusti.
 q nō. q: ea nā sunt pñtia vñ pñterita nō di
 cūtur pēdere: lz ea que sunt futura ppe di
 cūtur pēdere: q: diceret tūc intelligitur sti
 pulatio sub cōditiōe quādo differt' ali
 quē casum futurū: qñ aut in aliquē de p
 terito vel de pñti cōcipitur tūc non est sti
 pulatio sub pñditiōe imo aut statū valz ob
 ligatio aut nō: ea em q p rerū naturā cer
 ta sūt nō morāf obligatiōez. si em dicā. p
 mitti m. x. si meui' viuit. et tu respōdeas p
 mitto: si viuit tpe pcepte stipulatiōis statū
 valz stipulatio. si aut nō viuat tpe pcepte
 stipulatiōis nō valz: imo statū iñfirmat: et
 ita stipulatiōes q pñcipiūt i aliquē casum
 pñtez et pñteritū. qñ illi cas' sint icerti qz
 tñ q ad naturā naturatē sūt certa nō mo
 rāf. et c. qñ apud vos sint icerta. hoc dicit
 nō solū res. et c. Sup dictū ē de stipula
 tiōib' q pñsūt i dādo. nūc tractādū ē de
 stipulatiōib' q pñsūt i faciēdo. vñ dicit
 iustian' nō solū res possūt deduci in sti
 pulatiōez: lz et facta puta cū stipulo: aliqd
 a te fieri vñ nō fieri in futurū et si nō fuerit
 factū scōz stipulatiōez poterō agere ptra
 te et petere in esse meū. et q: difficile ē pba
 re in esse ppea dat iustian' pñsiliū sti
 pulator: vt adijciat penā i stipulatiōe quā
 petere poterit stipulato: si nō fuerit factū
 lz stipulatiōe: et ita nō habebit necessa
 rio pbare qñt' sua inest. et docet i littera q
 lit' pena d; stipulari dicēs q si aliquis sti
 pulet aliqd fieri veluti turri ita adijcere d; et
 si turri nō feceris. x. aureos dare spōdes

noie pene. pñgit aut q aliqui i eadē stipu
 latiōe stipulat' qz aliqd fieri et aliqd nō fi
 eri puta stipulo: a te vt eas romā lz q nō
 eas p florentiā et in istis stipulatiōib' in q
 bus stipulam aliqd fieri et nō fieri ita erit
 pena adijciēda. si aduersus ea factū erit: id
 ē si fueris p locū pñbitū seu ita factus nō
 erit. id ē si nō fueris romā decē aureos spō
 des. hoc dicit littera pñfens.

De duob' reis stipul. vñ pmittēdi

Superioribus dictum ē de vno q
 stipulatus est et de alio qui pmissit
 nunc aut tractaturus ē iustianus de duo
 bus q stipulant eandē rem sibi dari. et iō
 adiungit hic rubrica de duob' reis stipu
 lādi. verū q: sepe pñgit q: duo pmittūt
 eādē rem et ita sūt duo rei debēdi sine pro
 mittēdi. iō subicit hic rubrica de duobus
 reis stipulādi et pmittēdi. His pñotatis
 accedo ad casum in hunc modū: qñ iustianus
 qñt' possint fieri duo plures rei
 stipulādi vel pmittēdi. Et respōdet dicēs
 q: duo rei stipulādi sūt si postq; duo sti
 pulati fuerint eādē rez ab eodē ipe post
 āborū interrogatiōē respōdeat vtriq; ve
 strum dare spōdeo. verbigratia pone q
 sum stipular' a ticio in hūc modū. pmitti
 m stichum: et petrus incōtinēti post meaz
 stipulationē et añ pmissiōis respōsionem
 stipulatus fuerit ab eodem ticio sibi dari
 eūdē stichum et ipe post ambas interroga
 tiones rñdeat vtriq; vestrū dare spondeo
 et ego et petrus effecti sumus duo rei stipu
 landi: sed bone domine quid si mihi pri
 mo stipulanti stichum pmissit: deñ pe
 tro stipulanti ex intervallo eūdē stichū
 pmissit. Respōdet domin' iustianus
 dicens. q: nōs scz ego et petrus sum' duo
 creditores in eadem re: sed non sum' duo
 rei stipulandi vnius obligatiōis sed di
 uersarū obligatiōnū. vna em obligatio
 mihi est acquisita et alia petro stipulanti
 ex intervallo quia natura duorum reorū
 stipulandi hec est vt nihil sit mediū inter
 stipulationem vnius et alterius sed statiz
 post vnā stipulationē fiat alia. qliter in

telligi debeat ex sequentibus apparebit. hec dicit. Duo pluresue. Dixi iusti. dñe. s̄ dixistis qualiter fiat duo rei stipulandi pronatis si placet exempla de duobus reis promittendi. Rñdet dñs iusti. d. sic In duobus reis stipulandi sunt duo q̄ stipulant ab eodem. s̄ vbi sunt duo rei promittendi vnus stipulat a pluribus. vñ scire debes q̄ duo rei promittendi ita fiunt si fuero stipulatus in hñc modũ. meui promittis mihi. x. aureos et ipse rideat promitto: et postea sine interuallo dixerero seio: seip̄ promittis mihi eosdẽ x. aureos quos stipulatus sum a meo et ipse rideat promitto: isti sunt duo rei debendi vel promittendi. sunt enim duo debitorum debentes eandẽ rem et hec dicit. Ex hñcõ stipula. Dixi iusti. iam vidi qualiter fiant duo rei stipulandi et promittendi: p̄ deo dicitis mihi q̄s est effectus earũ obligationũ Ad hoc rñdet iusti. d. q̄ ex stipul. hñcõ solidũ singulis debet supple reis stipulandi: et solidũ debent singuli. s. rei promittendi q̄ vterq̄ eorũ in solidũ obligat sicut singulis eorum stipu. solidũ debet. sed licet in solidũ teneant vel solidũ singulis debeant: tñ vna res sola in obligatione veris. vñ si fuerũt duo rei stipul. et ita duo creditores si tñ vnus illoꝝ recipiat illõd q̄ deductus erat in stipula. ille q̄ recipit perimit obligationẽ singuloꝝ. vñ ab altero reo stipulandi liberat promissor: et si fuerunt duo rei promittendi et ita duo debitorum eiusdẽ rei si alter rem illã soluat pimit obligationẽ illã et liberat alter: et hec dicit. Ex duobus reis rñ. Quasiui a iusti. an vnus de duobus reis promittendi aliter posset obligari q̄ alius. et videt q̄ nõ: q̄ videt q̄ equitas oimoda siue paritas debeat esse int̄ duos reos debendi. dicit tñ q̄ ex duobus reis promittendi alter dure et alter sub conditione obligari p̄t. puta. x. sui stipulatus a titio pure: et eadẽ. x. sui stipulatus a martino sub conditione. isti duo intelligunt eẽ duo rei debendi: et h̄ martinus sub conditione obligetur non iõ minus petere poterit illa. x. a titio qui mihi pure obligatus: quãq̄ adhuc

pendeat p̄ditio. et hec dicit.

De stipulatione seruoꝝ.

¶ Eruus ex p̄sona dñi rñ. q̄ nõ solũ liberi stipulant s̄ etiã seruis: subsequẽter post tit. de duobus reis stipulandi ponit hñcti. de seruoꝝ stipulatione. p̄o. ḡ sicca. Quasiui a iusti. vtrum serui herent ius stipulandi. et videbat q̄ nõ cũ stipulatio sit actus civilis: et q̄tum ad ius civile attinet seruus p̄ mortuo habet. Et rñdet dñs iusti. q̄ quãq̄ seruus q̄ntum ad p̄sonã suã p̄p̄iã p̄ mortuo h̄eat: ex p̄sona tñ dñi sui p̄t h̄ere ius stipul. sed diceret aliq̄s: dñe hoc eẽ verũ si seruus h̄ dñm sed quãdo nõ h̄ dñm puta dũ hereditas iacet. nunq̄ dyalect stipulatio. Et rñdet iusti. q̄ sic: q̄ h̄ditas in casu isto vice dñi sustinet. vñ si seruus hereditarius ante aditã h̄ditatẽ stipulet acq̄rit hereditatẽ et sic heredi futuro: et hec dicit. Siue at dñõ rñ. Dixi iustiniano: dñe vidi q̄ si seruus stipulet aliq̄d dari dñõ suo q̄ illõd domino suo acq̄ret: s̄ ponam q̄ nõ dñõ suo s̄ sibi stipulet aliq̄d dari: acq̄rit ne domino suo. Et rñdet iusti. d. q̄ siue seruus dñõ suo siue sibi siue cõ suo suo siue impersonaliter. i. p̄sona non adiecta: oibus istis modis quattuor dñõ acq̄rit. et hec dicit. Idẽ iuris rñ. Sup̄ dictũ est q̄ seruus q̄litercũ q̄ stipulet dñõ acq̄rit. idẽ iuris eẽ et in filio q̄ q̄litercũq̄ stipulet p̄i suo acq̄rit ex his causis p̄ q̄s p̄i filii acq̄rere potest: et hec dicit. Si cũ serm rñ. Sup̄ dictũ eẽ q̄ q̄cũq̄ mō seruus stipulet q̄ dñõ acq̄rit: sed hoc eẽ verũ si ipse stipulet aliq̄d q̄ p̄sistat in dãdo. Sed pone q̄ seruus aliq̄d serm stipulet: puta vt liceat ei ire agere: tñc seruus p̄ h̄c stipulationẽ dñõ nihil acq̄rit s̄ sibi soli. vñ si dñs vellet ire agere bñ posset p̄hiberi ne iret vel ageret: et hec dicit. Seruus cois rñ. Sup̄ dictũ est q̄n seruus vnius stipulat: s̄ dñe q̄d iuris eẽ si seruus stipulatur cois. Et rñdet iusti. q̄ si seruus cois stipulet aliq̄d sibi dñõ impersonaliter vel dñõ sub noie appellatiuo acq̄rit vnicuiq̄ dñõ pro portione dñi et nõ p̄ portõẽ virili: ni

si vnus ex dñis iusserit eū stipulari: tunc em̄ iubēti acq̄rit vel si nullus eoz iusserit ei ip̄e tñ alterū noiauerit: puta stipulatus est petro dño suo tūc p̄ hanc stipulationē acquir̄it noiato. si aut̄ vnus iusserit et ip̄e aliū nomiauerit q̄d iuris sit: hēs in glosa Qd̄ si seru' cois stipulat. Sup̄ dictū ē q̄d iuris sit qñ seruus cois stipulat sibi dari aliquid et dictū est q̄ vtriq; dñoz pōt acquiri: sed dñe q̄d iuris ē si fuus cois stipulet aliqd̄ qd̄ alteri dñoz acquiri nō possz veluti si res quā fuus stipulatus ē sit alterius dñoz cū res sua sibi acquiri nō possit Et m̄det iusti. q̄ tūc necessarius est q̄ alteri acquirat. et hec dicit.

De diuisione stipulationū.

Stipulationū rē. Viso de stipulatione qualiter fiat ab vno vel pluribus liberis vel seruis accedit hic iusti. ad diuisionē stipulationū talem dās diuisionē. Stipulationū alie sūt iudiciales: alie p̄torie: alie p̄uentionales et alie coēs. Iudiciales sunt rē. In sūma tradidit iusti. diuisionē stipulationū: mō p̄ singula mēbra diuisionis p̄ exēpla declarat: et p̄mo ponit q̄ sunt iudiciales dicens q̄ ille sūt iudiciales stipulatōes q̄ a mero iudicis officio p̄ficiunt: qd̄ sic intellige. s. que p̄ficiunt ab officio iudicis mercenario. et appellat iudicis offiū mercenariū qñ aliquid expedit p̄ iudicē p̄p̄ qd̄ iudex p̄ncipalit̄ nō adit. verbi gratia: aliq̄s vsuep̄it rem meā quā a nō domio emit bona fide: ego egi p̄tra eū reuēdicatione et litē cū eo sum p̄testatus: lite contestata cōpleuit vsucapionē nō obest ei litē cōtestatio quo ad cursum vsucapionis cōplende: sed secus est in p̄scriptōe q̄a si tñ cōpleta vsucapione. pbem rem illā meā esse teneat illā mihi restituere. et ita l̄ quo ad cursum nō noceat sibi litē cōtes. tñ quo ad effectū vsucapionis ei obest. et debz iudex ip̄m facere cauere q̄ nō cōmisit doluz in re illa seruū forsan petiū alienādo vel manumittendo vel aliquo alio mō. vt. ff. de rei ven. l. si postq̄ acceptā. et illā cauti-

onem debz iudex facere interponi p̄ offiū mercenariū. et sic accipe qd̄ l̄ra dicit mero. qz nūq; p̄tor: viuus vel mortuus de hoc se intromisit: s; lege iubēte infponit̄ h̄mōi cautio vt in cautione de dolo p. l. p̄us al. legatā. ff. de rei ven. si post. Et subdit exēpla duo. p̄mū est veluti de dolo cautio. secundū dī esse q̄dam stipulatio iudicial' si em̄ ego ago p̄tra aliq̄e p̄ignoraticia actione d̄z iudex ex officio suo facere reo int̄ponere cautionē q̄ in re p̄ignorata nō cōmisit dolū seruitū amittēdo: vel aliquo mō ius leserit vel de p̄sequēdo seruo suo. si em̄ aliq̄s metu abstulit a me seruū meū et illū postea p̄diderit debet iudex facere cauere de p̄sequēdo seruo illo et de restituendo eius p̄cio. p̄retoria aut̄ p̄p̄rie ē illa stipulatio p̄p̄t̄ quā adit iudex viuus ad hoc q̄ illud exequat̄ qd̄ mortuus iudex p̄misit vel p̄cepit: cū em̄ p̄tor mortuus p̄ceperit q̄ ille cuius domus minas ruinā caueat de dāno infecto si adeat p̄tor viuus ad executionē illius p̄cepti: hoc ē ad hoc vt faciat ip̄m cuius domus minas ruinā cauere de dāno infecto: ista cautio siue stipulatio p̄torie nuncupat. p̄retoria rē. h̄ic manifestat p̄ exēpla q̄ sunt p̄torie stipulatōes q̄ p̄ficiunt a mero p̄toris officio. s. pure ita q̄ nō iudicis officio interponant̄ veluti dāni infecti cautio et legatorum et debet stipulatōnes edilitie sub p̄torij stipulatōnibus p̄tineri: ita q̄ si animal tibi vendā et de vicijis put teneor caueam: dicit̄ ista cautio quāq; sit edilitia p̄torie. et hec dicit. Cōventionales rē. Quasi iusta iustini. q̄ essent stipulatōes p̄uentionales. Et m̄det q̄ ille sunt stipulatōes p̄uentionales q̄ sunt vel sūt ex p̄uentōe p̄trahentiū hoc est neq; iussu p̄toris neq; iussu iudicis ordinarij. Sed dñe quot sunt ḡna cōuentionalij stipulationū. Et m̄det q̄ tot fere sunt quot dicimus esse ḡna rerū p̄trahendarū et in q̄busdā valet p̄tractus. s. bigra: venditio in q̄busdā valet in q̄busdam non valet stipulatio. ff. de p̄trahen. emp. et ven. l. liber homo. s. si. et q̄. ti. p̄xi.

1. respon. Coēs sunt rē. Quæstui a iusti. q̄
essent coēs stipulatōes: r̄ ip̄e r̄ndet di. q̄
oēs stipulationes sunt veluti rē pupilli
ialuā fore. stipulatio em̄ quaz̄ interponit
rē pupilli saluā fore ē cois: q̄ r̄ p̄tor: mor-
tuus p̄cepit hanc cautionē interponi r̄ iu-
deruius hoc exequit: alit̄ res h̄mōi non
posset expediri. s̄l̄r̄ stipu. d̄ rato ē cois q̄
p̄tor: mortu' p̄cepit q̄ caueat d̄ rato a p̄cu-
ratorē actoris: r̄ q̄nq̄ p̄cepit iudex viuus
q̄ caueat de rato. alio etiāz̄ mō dicit̄ cau-
tio de rato cois: q̄ interponit a p̄curatore
actoris p̄p̄ier: q̄nq̄ a p̄curatore rei dicit̄
vel q̄nq̄ interponit in iudicio r̄ quādoq̄
extra: vt h̄ habes in glo. r̄ hec dicit̄.

De inutilibus stipulationibus.

o Q̄n̄is res rē. quæstui a iusti. su-
per q̄bus rebus posset fieri stipu-
latio. R̄ndet d̄ns iusti. q̄ sup̄ ill
q̄ d̄nio h̄m̄ano subijci p̄nt: siue illa res sit
mobilis siue imobilis dū t̄n̄ sit subijabi-
lis cōmercio h̄m̄ano. r̄ hec dicit̄. Et si. Su-
pra dictū est q̄ oīs res q̄ subijabilis ē con-
mercio humano p̄uato in stipulatōe po-
test deduci. at p̄ sed: s̄ q̄ stipulatus fu-
erit sibi dari qd̄ nō est in rerū natura: licet
fuerit puta s̄tichū iam mortuū aut rem q̄
esse nō potest puta ypoctaurū nō valet
stipulatio. hec dicit̄. Idem iuris rē. Sup̄
dictū est q̄ inutilis ē stipulatio si q̄s stipu-
lat̄ dari sibi ypoctaurū q̄ esse nō potest
similit̄ inutilis ē stipulatio si q̄s stipulatus
sibi dari rem sacram vel religiosam quam
credebat esse humani iuris: vel publicāz̄
que publico vsui deputata ē vt forum vel
theatrū vel liberū hoīem quez̄ seruū esse
credebat: r̄ rez̄ cuius cōmerciū haberi nō
pōt: vel rem suā sibi dari. r̄ si dicas videt̄
q̄ iste stipulationes nō debēt esse vel dici
iurales: s̄z̄ magis in p̄denti eo q̄ illd̄ qd̄
mō publicū est potest p̄uatu fieri: r̄ ex li-
bero hoīe pōt seru' fieri r̄ sic de alijs: r̄ sic
stipulatio pōt valere: s̄z̄ nihil dicit̄. Stipu-
latio em̄ cū iuribus n̄rat̄ ex p̄nti ilico va-
let vel utilis ē. r̄ hec dicit̄. Supra dictuz̄
est q̄ si aliquis stipulatus fuerit sibi dari

liberū hominē nō valet stipulatio lz̄ post
ea factus fuerit seruus. vel si aliq̄s fuerit
stipulatus dari sibi rem suā lz̄ postea alie-
na facta fuerit non valet stipulatio. vel si
ecōuerso fuerit aliq̄s stipulatus rē alienā
sibi dari si postea facta fuerit sua nō valet
stipulatio. Similit̄ si aliq̄s stipulatus fu-
erit sibi dari rē p̄uata: r̄ postea fiat sacra
et sic de alijs nō valet stipulatio. quonēf
cunq̄ em̄ sine facto p̄missoris illud qd̄ sti-
pulat̄ deductū ē in eū casum a quo incipe
possit nō valet stipulatio. r̄ hec dicit̄. Et
vero. Scire debes q̄ si ego stipulor in da-
ri rem sacra vel religiosam vel liberū ho-
minē nō valet stipulatio. Sed po. q̄ si di-
cam p̄mittis mihi petrū q̄ liber ē cū fue-
rit seruus: vel rem sacram vel religiosam
cū facta fuerit p̄uata: r̄ sic de alijs quid
iuris erit. certe nō valet stipulatio. que cū
de natura sui a d̄nio nō exēpta sunt nul-
lo mō in stipulationez̄ deduci p̄nt. r̄ hec
dicit̄. Si aliq̄s rē. Quidā p̄misit mihi q̄
d̄ns ep̄s daret mihi. x. valet ne ista stipu-
latio. Et q̄ nō q̄ videt̄ factū alienū p̄mi-
sisse: si t̄n̄ p̄mitteret se facturū vel p̄stitutuz̄
vel p̄curaturū q̄ alius aliqd̄ mihi facerz̄:
factū suū p̄mittere videt̄: r̄ id stipulatio
valet r̄ ex eo obligat̄. r̄ hec dicit̄. Et ad in-
stantiā illam q̄ ponit in glo. p̄tra regulā
istam de eo q̄ cauit d̄m̄ suū rem ratā ha-
biturū: r̄ndet nō videt̄ factū alienū p̄mi-
sisse: s̄z̄ interesse rei q̄ p̄uenit si d̄ns suus p̄
quo agit ratū nō habeat. r̄ similit̄ est i ali-
is instantijs. Si q̄s alijs. P̄one q̄ ego sti-
puloz̄ dari ei centū cuius iuri nō sum sub-
iectus: valet ne ista stipulatio. Et r̄ndet iu-
stinia. q̄ nō cōsiderata stipulatōis natu-
ra. iuenta em̄ fuit stipulatio vt p̄ stipula-
tionē vnusquisq̄ sibi met aliqd̄ acquirat:
sed lz̄ stipulādo extraneo aliqd̄ acquirere
nō possumus: t̄n̄ in p̄sona alterius soluti-
onē possumus p̄ferre. verbigtā: p̄mittis
mihi. x. aut seio: r̄ tunc b̄n̄ valet h̄mōi sti-
pulatio. obligatio em̄ mihi stipulāti acq̄-
sita ē: solutio t̄n̄ pōt fieri in adiecto me in-
uito: r̄ p̄tinget p̄missoz̄ plena liberatio:

cōpetit tñ stipulatozi contra adiectū actō mādati pp̄ id qđ solutū est. hec d. Extra casum. nota specialē casū in quo si soluat debitor alij q̄ cui solvere debz: puta adiecto. s. alternatiue liberaf. Nota q̄ vox patris ē vox filij. 7 ecōtra. Qđ si q̄s zc. Sup̄ dictū est q̄ si stipuler alteri dari q̄ ei q̄ iuri meo subiectus ē nō valet stipulatio. Sz po. q̄ aliq̄s stipulet aliquid dari sibi 7 extraneo: valet ne talis stipulatō. Rñdet iustinia. q̄ sic sed nū qđ in totū. rñdet q̄ nō: sed p̄ pte dimidia. s. pro pte stipulatoris. Sup̄ isto. s. queri pōt quare ita ē q̄ si ego emero funduz mibi 7 extraneo p. x. valet totus cōtractus. vt. ff. de cōtrahen. emp. et ven. l. fundus. si aut̄ stipulatus fuero. x. dari mibi 7 extraneo nō valet stipulatio ī totū sed p̄ pte. Rñdeo p̄ tractus empti. et ven. celebraf tam gr̄a emptoris q̄ vē. vñ tam emptori q̄ ven. expedit q̄ valeat cōtractus. 7 nisi in totū valeret veditio cōtractus q̄ vtriusq̄ gr̄a celebrari dicit in d̄ trimentū alterius ptis redundarq̄ qđ esse nō debz. Sed si dicas pōt esse q̄ nō expediet emptori q̄ emptio in totū valeat sp. Ad hoc dicas q̄ sibi imputet. regulariter em̄ loquēdo gr̄a vtriusq̄ p̄ tractus hmoi dicit fieri. nō sic aut̄ est in stipulatōne. sp̄ em̄ expedit pmissori q̄ stipulatio potius valeat in pte q̄ in totū. 7 hec dic. Et q̄ zc̄ Sup̄ dictuz est q̄ si stipuloz aliqđ dari extraneo nō valet stipulatio. sed pone q̄ stipuler aliqđ dari ei qui iuri meo subiectus est: vt puta filio vel fuo: valet ne stipulatio ista. d̄ q̄ sic: q̄ vox patris vox filij intelligit. 7 hoc verū est q̄ valet stipulatio in rebus illis que p̄i p̄nt acquiri p̄ filiū vt in bonis aduēticijs p̄ficat: in bōis aut̄ castrētibz vel q̄ si nō valet. 7 hec dic̄ p̄tererea iutilis zc̄. Dixi iusti. dñe supra dixisti multos casus in q̄bus iutilis est stipulatio: sed p̄ter illos sunt ne alij casus in q̄bus stipulatio iutilis sit. Et rñdet q̄ sic dicēs. quotiescūq̄ ille q̄ pmittit ad ea que interrogatus est nō rñdet veluti si dicat aliquis: pmittis mibi. x. 7 tu rñdes p̄

mitto. v. vel ecōuerso. vel si dicat aliquis promittis mibi. x. 7 tu rñdeas pmittis si nauis venerit ex asia: vel si alicui stipulati i diē vel sub cōditōe tu rñdeas p̄nti die vel pure dū tñ illd̄ exp̄mas vicz p̄nti die vel pure spondeo non valet stipulatio. si em̄ stipulān in diem vel sub conditione rñderes 7 nō exp̄meres q̄ p̄nti die vel pure pmitteres valerz stipulatio 7 videreris in eandē diē vel pure spōd̄disse. nō em̄ necesse ē in rñdendo eadē oīa repeti q̄ stipulatoz exp̄ssit. que em̄ ī p̄fationibus dicunt: in rñdōibus repetita credunt. vt. ff. de ver. obli. l. ticia. s. Idem rñdit. Qđ autēz. in. s. isto dicit q̄ si ad ea q̄ interrogata sunt nō rñdeat. pmissor nō valet stipulatio: hoc intelligas nisi diuersitas placeat stipulān: que aut̄ diuersitas viciet stipulationē vtrū ea que est in qualitate vel in q̄titate vel in specie hēs in glo. non tñ ordinaria satis sufficiēt. 7 hec dicit. Itē in iutilis zc̄. nō solū in casibus q̄ p̄cesserūt ē iutilis stipulatio: s; etiā ī alijs. q̄ si fuerit stipulatus aliquid ab eo q̄ iuri tuo subiectus ē: vel si is a te fuerit aliquid stipulatus iutilis ē stipulatio. sed differentia est in r̄ seruū qui ē in p̄tate: 7 filiū fa. q̄ similit̄ ē ī p̄tate. q̄ neq; dño neq; extraneo pmittendo obligaf. filius autē fa. p̄i suo non obligaf p̄terq̄ in voto 7 in mutuo. s; videtur q̄ filiū fa. pmittēdo in voto obligaf p. l. in auten. de sanctis. ep̄is. s. in d̄ic m̄ sed pōt rñderi distinguēdo in r̄ votū p̄sone 7 votū rerū. in voto rerū nō obligaf: in voto at̄ p̄sone obligaf. 7 sic loquit̄ auten. Qđurū zc̄. Quēsiui a iustiniāno vtrū mutus stipulari posset. Et rñdet dicēs q̄ neq; mutus stipulari pōt neq; pmittēre. et rō huius ē: q̄ stipulatio fit vno interrogante altero rñdente: 7 sic vtroq; loquente. Idem dicit de surdo pp̄ defectū audir̄. qui em̄ stipulat̄ exaudire debet pmittētē et q̄ pmittit verba interrogant̄ similit̄ exaudire debz: 7 hoc planū est. qđ tamē de illo surdo itelligit̄ q̄ oīo nō exaudir̄: 7 nō de illo qui tardius exaudir̄: qui em̄ tarde

expandit pmissentē et stipulatē poterit ex-
audire. quāq̄ non ilico et ita stipulari et p-
mittere potest. hec dicit. Furiosum et c. q̄ si
ui a iusti. de furioso an possit verbalē obli-
gationē trahere. et dicit q̄ nō. nulluz em̄
negociū furiosus recte gerit: q̄ nō intelli-
git qd̄ agit. Pupillus et c. Questui a iusti-
niano an pupillus posset recte stipulari.
Respondet q̄ pupillus om̄e negociū rec-
te gerit dum tamē tutoris autoritas inter-
cedat. et hoc quādo necessaria est sc̄z cuz se
alteri velit obligare: alterū tamen sine tu-
toris autoritate bñ potest obligare. et hec
dicit. Sed qd̄ diximus et c. versiculū istuz
ex certa scientia distinguo. unde pone in
versiculo isto sic casum. Supra dictuz est
q̄ pupillus recte gerit om̄e negociū: ergo
cum infans sit pupillus om̄e negociū rec-
te gerit: et ita stipulari vel promittere re-
cte poterit: sed nō ē ita simpliciter. et ad hoc
respondēs legislator dicit qd̄ dictum ē de
pupillo intelligendū est de eo qui est pri-
mus pubertati: et etiam de illo qui aliquē
hēt intellectū. infantes em̄ et illi qui pro-
ximi sunt infantie non multum distant
a furiosis: q̄ nullū habent intellectū. sed
deinde statim corrigit iam dictū suū quo
ad unū membrū dicens q̄ pupilli proxi-
mi infantie non pomia sunt censendi pu-
bertati proximi. s. q̄ tanq̄ furiosi: sed ha-
bent idem iuris q̄ cum tutoris autoritate
se alijs possint obligare: et sine autoritate
tutoris sibi alios obligare possunt. Sed
pōt ne filia. impubes autoritate patris
sui alteri obligari patris autoritate pre-
cedente sicut pōt pupillus tutoris autori-
tate. Et respōdet q̄ nō: et h̄mōi rō pōt esse
q̄ si tutor male p̄stitit autoritatē pupillo
suo: pupillus habebit illū sibi obligatū
nō sicut filius patrem. Si impossibilis
et c. Supra habuistis multa exempla iuti-
liū stipulationū: adhuc ponit hic unū. s.
cum impossibilis p̄ditio stipulatōni adij-
citur. et appello impossibilem conditionē
illaz. s. cum natura impedimento ē vtpu-
ta hominē in statu isto existentē celū digi-

to tangere. vñ ista stipulatio p̄mittis mi-
hi. x. si celū digito tetigeris: inutilis est. sed
si negando conditionē impossibilē p̄mit-
tas aliquid alicui stipulanti: vtputa pro-
mitto tibi. x. si celū digito nō tetigeris: pu-
ra est stipulatio et qd̄ stipulat̄ incontinen-
ti peti potest. et hec dicit. Nota q̄ impos-
sibilis conditio viciat stipulationē. Item
verboz et c. Supra dixistis dñe multa exē-
pla de inutilibus stipulationibus: sed pro-
deo quid si inter absentes fiat stipulatio:
valet ne stipulatio. Rñdet q̄ nō sed ē iuti-
lis: et hoc. s. q̄ stipulatio inter absentes cō-
cepta inutilis sit: hoc ideo est q̄ viam siue
materiā altercandi cōtenciosis hoibus p̄-
stabat. cū em̄ aliquis ab aliquo sibi p̄mis-
sum p̄ stipulationē peteret: et instrumen-
tū in quo fuit p̄missuz p̄ se p̄duceret i me-
diū in h̄mōi casibus solebant p̄missores
sepissime contra stipulatores talibus vti
allegationibus. frater quāq̄ in instrumē-
to contineat me tibi hoc vel illud p̄missis-
se: ista tamē stipulatio nullius ē momēti
cum ego nō essez p̄ns tali die in loco quo
cōficiēbat instrumentū. vel letiā cū tu nō
esses p̄ns. et stipulatio inter absentes con-
cepta sit inutilis. et ideo p̄pter securitatem
dirimendaz litiū introducta fuit a dño iu-
stiniano quedā p̄stitutio quā habes. C. d̄
trahen. et cōmit. stipul. l. optimā quam
scripsit ad cesarienses aduocatos in q̄ cau-
tum ē q̄ h̄mōi scripturis q̄ p̄tes p̄sto indi-
cant oimodo fides adhibet: nisi ille q̄ ta-
libus vti allegationibus. s. dicendo ali-
quē p̄tū absentē fuisse manifestissimis p̄-
bationibus veluti p̄ scripturā aliaz vel p̄
testes idoneos quibus nulla possit oppo-
ni exceptio p̄bauit se vel aduersariū suū
in alio loco fuisse q̄z vbi instrumentū con-
fectū erat. et hec dicit. Post mortē et c. In
-s. isto recitat nobis iusti. antiquā formā
stipulationū et eā corrigit. olim em̄ ita fu-
erat q̄ si aliq̄s stipulare ē ita: p̄mitti mihi
x. post mortē meaz: vel sic: p̄mitti mihi. x.
post mortē tuā non valebat stipulatio eo
q̄ post mortē stipulatoris vel p̄missoris

qui quod in stipulatione deductum est soluet vel recipet cum iure vetustissimo quod in sine huius. §. corrigi. neque ab heredibus neque contra heredes incipere possit obligatio. Similiter si is qui in parte alicuius esset ut patris vel domini stipularet sibi aliquid dari post mortem patris vel domini non valebat stipulatio nisi sicut si ipse pater vel dominus stipularet aliquid post mortem suam sibi dari: quod filius vel seruus voce patris vel domini loqui videtur. sicut si quis olim ita stipularet: pridie quam moriar vel pridie quam morieris promittam tibi. x. non valebat stipulatio. sed demum iam dicta corrigi iusti. d. q. cum stipulationes valeant quod consensu praehabentium sunt concepte sibi placuit huiusmodi articulum emendare statuens ut siue post mortem seu pridie quam moriar fuerit stipulatus aliquid sibi dari vel promissit aliquid se daturum valet stipulatio. et hec dicit. Item si quis dicit. Super vidimus stipulationem unam que olim erat inutilis: et adhuc recitat unum casum in quo olim erat stipulatio inutilis hodie tamen utilis est. olim enim si aliquis stipulabatur ita si navis venierit ex asia hodie dare spondes: inutilis erat talis stipulatio propter posterationem. Invenit enim in ista stipulatione quod datio eundem conditoris debeat precedere. sed cum posteram stipulationem in dotibus non existimaverit reicienda: placuit iustiniano et huic stipulationi non obstante posteratione perfectum robur accommodare: ut non solum in dotibus sed et alijs valeat stipulatio posteram et preposteram precepta. et hec dicit. Ita autem precepta dicit. Super dictum est quod huiusmodi stipulatio. promittam tibi. x. post mortem inutilis erat olim: hodie tamen utilis est. sed quod dices de ista stipulatione: cum moriar dare spondes. Et respondet iusti. dices quod olim huiusmodi stipulatio utilis erat: et hodie etiam utilis est. Item si quis ita stipulet: promittam tibi. x. post mortem titij: bene valet stipulatio huiusmodi. et hec dicit. Si scriptum fuerit dicit. Idone ita: scriptum fuerat in quodam instrumento petrum promississe titio. c. postmodum titio. c. illa petri preterit illius instrumenti petrus opponit in hunc

modum. fratrem quem pertinet in instrumento me tibi promississe. c. tamen pertinet tibi quod interrogatio promissionem non precesserit. unde cum non valeat promissio in stipulatione nisi interrogatio precedat non poteris per illud instrumentum ad illa. c. agere. Quasi ergo a iusti. in isto casu quod iuris: et respondet dominus iusti. quod si scriptum fuerit in instrumento aliquid promississe: proinde habet ad interrogacionem procedere. promissio facta esset. cum enim in instrumento pertinet ipsum promississe videtur omnia solemniter acta. et hec dicit. Quotiens plures res dicit. Quidam stipulatus est sibi dari plures res: ut puta. C. digestum. et instituit: querit utrum valeat talis stipulatio. Et respondet quod si respondeat promissor: promitto: omnia videtur promississe. si autem non ad instituta promitto: pro sola instituta praehabita obligatio. singulas enim res stipulari ad singulas respondere debemus. et hec dicit. Alteri stipulari dicit. Super dictum est quod nemo potest alteri stipulari eo quod in eum sunt huiusmodi obligationes ad hoc ut unusquisque sibi acquirat quod sua interest: sed non interest stipulari quod aliquid alteri dedit. Sed ponamus quod aliquis velit alteri aliquid stipulari: qualiter poterit hoc facere. Et respondet quod pena dicitur stipulari videtur sic: nisi ita factum sit ut comprehensum est in stipulatione: verbi gratia. promittam tibi. x. promitto. et nisi illa. x. dederis promittam tibi. xx. pena autem adiecta in secunda stipulatione non facit primam stipulationem quod prior erat invalida valere: sed metu pene quod in prima stipulatione tentum est soluit. nisi enim dederit. x. in prima stipulatione. preterea: committit illa stipulatio. f. in. xx. cum quis stipulatur penam non inspicit utrum in se sit stipulatoris quod sit quantitas in parte stipulationis. quod sic intelligunt quodammodo pena quod pena non excedat duplum. alij autem dicunt quod non debet excedere quadruplum. dominus autem guido sic distinguit: cum enim pena imponitur aut imponitur per verba quantitate designantia: cuiusmodi sunt duplum: triplum: quadruplum: et talis pena non debet excedere quadruplum: aut per verba designantia qualitate: et tunc quodstacumque fuerit quantitas etiam in centuplum bene valet stipulatio. et hec dicit.

Sz et si q̄s. Sup̄ dictū ē q̄ nō alteri pōt stipulari: vñ querit qualiter hoc ē intelligē dū. 7 dicit impa. q̄ hoc ē sic intelligendū nisi inest eius q̄ stipulaf. nā si tutor q̄ tutelā pupillo suo cepit misstrare cessent ad misstrationē ptutori suo bñ poterit a cōtutore stipulari rē pupilli saluā fore: 7 alteri stipulari cū eius inest: eo q̄ si male admistraverit ptutor tutelā hēret pupillus tutorē q̄ primo admistravit sibi obligatū 7 eadē rōe pōit aliq̄s aliqd stipulari. pcuratori q̄ aliqd certa die a dño suo pmisit sub pēa ne pēa cōmittat: vñ creditori suo ne pignora sua distrabant. hec di. Verfa vice 7c. Sup̄ dictū est q̄ si aliq̄s alteri stipulet nō valet stipulatio nisi fuerit stipulatus sic. si ita nō factū fuerit vt in stipulatione cōphensum ē in casu ptorano. naz si aliq̄s pmiserit aliū aliqd facturū 7 stipu. nō valet pmisio nisi penā pmiserit si illud nō fecerit alius. hec d. Itē nemo. po. sic. aliq̄s pmisit tibi fructū fundi sui futurū: valet ne hmōi stipu. 7 rñdet iusti. q̄ nō. Nō em̄ rē suā futurā i eū casū quo sua sit vtilit stipulaf. 7 hec di. Si de alia re 7c. p̄do. sic. stipulatus fui a titio in hūc modū: pmittē mibi aīal intelligēs de eq̄ et ip̄ rñdet pmitto intelligens de asino: valet ne stipulatio. 7 rñdet dñs iusti. q̄ si cum em̄ de vna re sensent stipulator 7 de alia pmisso: p̄inde nō valz stipu. acū ad interrogatū rñsum nō estz. 7 hec d. Et istuz. Sz bñ itellige nisi diuersitas illa placeat stipulatori: q̄ si sic bñ valz stipul. Qd̄ ex tur. 7c. Stipulatus fui sic: pmittē mibi. x. si titiū h occidero vel si furtū fecero: valet ne hmōi stipu. Rñdet q̄ nō. qd̄ em̄ ex tur pi cā pmisum est 7c. Lū q̄s 7c. po. sic. stipulatus fui a titio dari mibi. x. lb aliqua pditōe: aī q̄s existeret pditio decessi: postmodū exite pditōe q̄ris vtrū meus heres agere possit ex ista stipu. 7 rñdet iusti. q̄ sic eodē mō si me stipulatore viuente demū aī pditōis zuentū decedat pmissor postmodū si existat pditio potero agere cōtra heredes pmissoris. 7 hec d. Qui hoc an-

no 7c. pone ita. Stipulatus fui a te dari mibi. x. hoc anno vel hoc mēse: querit q̄n possz ista. x. petere. Et rñdet impa. q̄ i oibus ptibus anni vel mensis p̄teritū possz petere. aliud aut̄ ē si stipulatus fui mibi dari aliqd ānuū: q̄ tūc in p̄ncipio āni p̄t peti. 7 hec dicit. Si fundū 7c. po. sic. pmisisti fundū 7 hoiem pure: q̄ro ergo cū ista stipu. sit pura vtrū ex ea incōtinēti possz agere. 7 rñdet iusti. q̄ nō: nisi tm̄ tps p̄teritū quo traditio fieri possz: 7 hec d. Super isto ti. aut̄ solebat aliq̄n a q̄busdā fieri tale q̄re: quare apud antiq̄s ista stipulatio: pmittē mibi p̄die q̄s moriar erat iustis. hec at̄ pmittis mibi. x. cū moriar apd̄ antiquos erat vtil. quidā istud q̄re reputant p̄ trusa: cū ē ius antiquū hodie sit correctuz: sic tū rñdent. In certio: est dies mortē p̄cedēs q̄s dies mortē dicebat vt in plures 7 p̄t maiorē incertitudinez dies proxima mortē dicebat apud antiquos stipulatio in die p̄ximā mortē: nō sic autem in diem mortis.

De fideiussoribus rubrica.

Uia nedū p̄ncipales p̄sone verbis obligant: verū etiā incessores siue fideiussores p̄ q̄buslibz incedūt verbis obligant: p̄pterea titulus iste de fideiussoribus p̄uenient p̄ponit sub tractatu de verborz obli. p̄do eo q̄ pmittit 7c. Quēsiui a iusti. vñ p̄cederēt fideiussores siue ortū haberēt. certe dicit ip̄ se sepe p̄tigit q̄ vnus p̄ncipalit obligaf et alius p̄ eo incedendo obligaf q̄ fideiussor appellaf: 7 fideiussores istos accipiunt creditores dū curāt vt tutius caueaf. In oibus 7c. Quēsiui ab impatore an fideiussor accipi possz solūmō a debitore q̄ est verbis obligatus. Rñdet d. q̄ fideiussor pōt accipi in oī obligatione: siue sit obligatio p̄tracta re siue verbis siue p̄sensu: 7 plus dico q̄ fideiussor p̄t dari p̄ obligatione ciuilitm̄: 7 p̄ naturalitm̄: 7 p̄ ciuilit naturali. vñ cū feruus dño suo possit naturalit obligari p̄t 7 dare fideiussorē dño suo: 7 id qd̄ ei naturaliter debet 7 etiam

extraneo et erit ille fideius. a seruo dat' do
 mino naturalit' et diuilit' obligatus: cuius tñ
 debitor pñcipalis sit tñ naturalit' obliga
 tus: qđ mirū videt' cū plus nō debeat eē
 in accessione q̄ in pñcipali obligatōe. vt
 f. e. tit. s. fideiussores. ad qđ rñde q̄ plus
 loco vel tpe vel re vel cā nō potest eē in fi
 deius. q̄ in pñcipali debito: tñ circa illud
 idē qđ debeat eē pñcipalis debitor: pōt ef
 se efficacior obligatio fideius. q̄ pñcipa
 lis debitoris. Fideiussores. rē. In isto. s. sic
 po. ca. si aliq̄s p debitorē aliquo fideiu
 beat nō solū ipē e obligatus q̄ diu vniuit
 sed etiā si decesserit relinquit heredē obli
 gatus: et hñdō rō est qz ex ptractu tenentur
 heredes. Fideiussores. rē. p. q. aliq̄s ita si
 deussit p titio: fideiubeo p titio in id qđ
 sibi credes vel in id qđ sibi creditisti: va
 let ne talis fideiussio. Rñdet qz sic. et hoc
 est qđ i istis duobus. s. dicit. Si plures rē
 p. q. p quodā debitorē penes suū credi
 torē. iij. fideiusserūt. nū qđ isti plures fide
 iusso. tenent insolidū. Rñdet iusti qz sic.
 et liberū e creditori a quo optet si velit exi
 gere solidū d rigore iuris pmutui: s; post
 ea inuenta fuit epla diui adriani in q̄ caue
 tur qz inf omīs fideius. q̄ sunt soluēdo tem
 pore lit' cōtes. diuidat obligatio: sed si tē
 pore lit' ptes. vnus iueniat nō soluēdo ce
 tero s onerat. s; po. cū. iij. sunt fideiussō
 res qz vnus cōuētus a creditore solidū sol
 uent: qđ iuris in isto casu. Rñdet iusti. qz
 si pñcipalis debitor nō sit soluendo: hoc
 erit suū detrimentū et sibi debz imputari
 quare totū soluit qz potuiss; se iuuasse epī
 stola diui adriani. et hec dicit. Fideiussores
 rē. Quesiui a iusti. vtrum fideiussores ita
 possint obligari qz plus vbeat qz debeat
 debitor pñcipalis. Et rñdet iusti. qz non.
 obligatio em fideiussoria accessoria e pñ
 cipali obligationi. plus em nō o; eē in ac
 cessione qz in pñcipali obligatione: sed
 ecōuerso hñ pōt eē. si em pñcipal' debitor
 obliget in. x. hñ pōt fideius. obligari i. v.
 qz fideius. obliget in. xx. hoc eē nō p̄t. hec
 dicit. Itē si ille p me rē. Sup dixi qz in ma

io: i qñtitate nō pōt teneri fideius. qz debi
 tor: pñcipalis. idem dico in tpe. nō em p̄t
 eē qz fideiussores pure teneat qñ pñcipal' de
 bitor sub p̄ditione obligat: qz sic in plus
 teneret fideiussores qz debitor pñcipal': q̄ a
 plus intelligit nō solū in qñtitate s; etiā
 in tpe minus et plus intelligit. econuerso
 aut nō p̄t obligari pure. hec d. Si qđ. sup
 dicitur est qz inf fideius. et creditor e obliga
 tio vboz: s; q̄ est obligatio inf fideiussores
 et pñcipales reū. Et rñdet iusti. qz si aliq̄s
 fideius. p reo soluerit h; p̄tra eū actionez
 mādati. et ita qz qz verboz obligatio que
 e stricti iuris sit inf fideiussores et pñcipalē
 debitorē est obligatio mādati q̄ est bone
 fidei. et hec d. Grece aut. Dñs impator di
 cit h qz fideius. accipit nō solū p vba latina
 s; etiā p vba greca. et hec d. In stipularōi
 bus. Stipulatio ar fideius. p̄t eē cauta et n̄
 cauta. si aut cauta non sit vti infim di
 cat qz ipē p̄miserit creditori interroganti:
 nihilominus oīa p̄sumūtur solēnit' acta
 q̄i interrogatio p̄missionē p̄cessiss; et hec d.

De obligatione litterarum.

Am iam expeditū sit d duabus
 obligatōibus nascētibz ex cō
 tractu: subsequēnt' accedit iusti.
 ad terciam. i. ad obligatōē l̄raz. Olim
 septuraz et Quesiui a dño iusti. quid e obli
 gatio l̄rarum: et ipē respondet dicens. obli
 gatio l̄rarum e illa que neq; constat re ne
 q; verbo neq; consensu: sed l̄ris siue septu
 ra. ista tamen obligatio l̄raz fiebat olim
 cum quadaz solēnitate quā hodie nō ha
 bemus. obligatio tamen ista inefficax est
 qz diu ei pōt opponi exceptio non numera
 te pecunie. s. olim vsq; ad qñquēniū: sed
 hodie infra bienniū. ex ista aut obligatio
 ne nascitur actio que vocat' conditio ex le
 ge. s. tunc quando nō habet locum excep
 tio nō numerate pecunie cum non sit ver
 borum obligatio. si em esset ibi verborum
 obligatio nō haberet locum titulus iste:
 sed ad p̄cedētes titulos eēt recurrendum
 ad intellectū tñ tā textus qz glosaz istius
 s. sciendum est qz si aliquis confiteatur

in iudicio se debere aliquid alicui et tunc valet ista confessio etiam si sine causa profiteatur cum autoritas iudicis siue iudicij vicem cause suppleat. vt. ff. de inf. act. l. i. et. iij. si autem extra iudicij facta sit confessio: aut est facta sine causa et tunc non valet: aut cum causa et tunc distinguitur: quod aut apponitur causa mutui et tunc in odium feneratorum poterit opponi exceptio non numerate pecunie. infra biennium: et compellat fenerator probare pecuniam se numerasse: aut apponitur causa dotis et tunc infra mensem vel annum poterit opponi exceptio non numerate dotis. si autem ex alia causa profiteatur se debere veluti causa emptionis et similium in contenti premissis causa vera et sic confitenti preiudicat. Item queritur cum quis confiteatur in scriptura se debere: quare non statim scriptura preiudicat. sed potest opponi contra eam exceptio non numerate pecunie. Dicitur quod multum refert utrum in scriptura ista profiteatur sic. Nouerit. l. d. in nostra premissa prestitutum professum fuisse se debere tali ex causa mutui. c. hec est scriptura non dicitur pecuniam sibi numeratam fuisse: sed confessus fuisse se debere tali quod forsitan spe future numerationis fecit que forsitan non fuit subsequuta: et propterea tale scripturam bene potest opponi exceptio non numerate pecunie. nec sequitur quod necessitate tali sit scriptura subtiliter indagandi liquere. Si autem ita profiteatur in scriptura. nouerit quod talis in premissa nostra prestitutus numerari vel numerari fecit tali. c. hic fit mentio preiudicat in scriptura de numeratione facta: id est scriptura stare oportet quod non potest homini licet exceptio non numerate pecunie opponi. Item scire debet quod propter tres gradus exites in scriptura scilicet scriptura stipulationis et iuramenti dicitur quidam quod tres sunt exceptiones respondentes istis tribus gradibus. aut enim profiteatur quod se debere aliquid in sola scriptura. s. sine stipulatione et iuramento: et propter istam scripturam habet locum exceptio non numerate pecunie. aut in scriptura in qua profiteatur stipulatio. et propter istam opponitur exceptio in factum. aut in scriptura in qua profiteatur iuramentum: et propter istam opponitur exceptio doli. Item dicitur quod exceptio non numerate pecunie non est exceptio specialis sed generalis cum

qua concurrens exceptio doli specialis. sed quod exceptio doli non habet locum contra preiudicium vel patronum: id est adinueta fuit exceptio in factum quod poterit opponi contra scripturas in tali casu. Multi autem dicunt quod si debitor ante biennium exceptioni non numerate pecunie opponat et arrat creditorem ad probandum pecuniam fuisse numeratam: post biennium etiam poterit ipsam opponere sed non cum tanto effectu quod tunc necesse habebit probare pecuniam sibi non fuisse numeratam. Multi autem dicunt. Quia super dixit iustus. quod exceptio non numerate pecunie post multum tempus opponi non poterit: id est hic exponit quid est multum tempus dicens quod hoc tempus erat olim usque ad antiquum: sed ne creditores suis pecunijs defraudaretur propter longum tempus infra quod olim potuit opponi exceptio non numerate pecunie: ideo illud tempus per constitutionem imperatoris usque ad biennium est coartatum: ita quod possit illa exceptio opponi cum effectu. post biennium vero non cum effectu. s. cum oneret creditorem ad probandum pecuniam fuisse numeratam: poterit etiam post biennium probare hoc ut super dictum est. et hec dicit.

De obligationibus ex consensu.

Im iam expediunt ut de tribus obligationibus que ex contractu nascuntur: subsequenter videndum est de quarta que dicitur ex consensu obligatio et propterea subiicitur hic rubrica de obligationibus que ex consensu fiunt: et durat hec pars usque ad titulum de obligati. que ex quasi contractu nascuntur. et hoc est verum tam in capite quam in membris. In titulo. autem presenti determinatur generaliter de obligationibus que ex consensu fiunt: et ita in capite dicitur tractare. in quattuor autem sequentibus titulis descendit specialiter ad species illius obligationis. s. ut ad emptionem: venditionem: locationem: pductionem: et sic de alijs: et ita tractat de membris Consensu fiunt obligationes. Quasiui a iustiniانو. Domine in quibus exemplis est hoc quod obligatio solo consensu contrahitur Et respondet quod in emptione: venditione

locatione conductione societate et mandato. Sed questum iterum quare dicitur in his quattuor modis trahi obligatio consensu: quod ad hoc quod istis quattuor modis contractus obligatio non est necesse quod partes sint presentes neque quod interveniat scriptura neque etiam aliquid dari: sed sufficit quod contrahentes presentiant. unde isti tractus etiam inter absentes trahi possunt vel per epistolam aut per nuntium. et hoc dicit. Item in his tractibus etiam ad intellectum istius: scire debes quod stipulatio dicitur stricti iuris: sed queritur quoniam contractus dicitur stricti iuris. ad hoc dico generaliter quod quotiescumque in contractu nihil venit nisi quod inter partes expressse convenit tunc ille contractus dicitur stricti iuris. unde rescripta demandata iudicibus dicuntur tota die esse stricti iuris eo quod in eis nihil venit nisi ea de quibus in eis cautum est. et arbitrium dicitur etiam stricti iuris eo quod in arbitrio nihil venit preter verba expressa in conventionione siue in compromisso. hoc prenotato pone casum in isto. sic dixi iustitiano dicitur videri. scilicet dicitur generaliter in hunc tenorem. et species superiores trahendi. scilicet in obligatione que fit re et obligatione verborum et obligationes litterarum: sed dicitur per deo detis aliam dicitur in obligationem que fit ex consensu et obligationem verborum. Et respondet dicens. fratresce aliam dicitur in obligationem in qua fit consensu obligat hinc et inde alteri: in his etiam que non sunt dicta in conventionione si ex bono et equo ea prestari oporteat. In stipulatione autem verborum nihil venit ultra id quod inter partes convenit. et hec dicit

De emptione et venditione.

Supra de capite hoc de obligationibus que ex consensu sunt dicitur est: modo ad membra hoc ad species siue ad tractus species descendendum est. et primo ad titulum empti. et ven. unde dicitur emptio et ven. et cetera. Questus a iustis. qualiter contrahitur emptio et ven. Et respondet d. quod emptio et ven. contrahitur solo consensu quodato fuerit de precio conventum: licet non fuerit ara data neque precium neque aliquid loco precij: et hec obti-

netur ex natura emptio. et ven. que sunt sine scriptura. in huiusmodi enim emptionibus et venditionibus nihil a nobis innovatum est. In his autem et cetera. Dicitur super dictum est quod si fiat emptio et venditio sine scriptis solo consensu perficitur: sed quod erit de emptio. et ven. que scriptura perficitur. Et respondet d. quod aliter non valet talis emptio et ven. nec est perfecta nisi instrumenta ab omni vitupio munda manu alteri contrahentium fuerint conscripta: vel si ab aliis sint scripta optet quod illa a contrahentibus sint subscripta. et si fiat per tabellionem optet quod illa scripta sint a partibus subscripta et approbata ut accipiant complementum. do nec enim aliquid deest huiusmodi scripture penitentie locus est tam emptio quam ven. sine aliqua pena. et hoc verum est si non fuerit ara data siue in scriptis siue sine scriptis celebrata fuerit emptio: quod tunc emptor a contractu recedere potest: perdit tamen aras quas dedit si autem venditor que aras recepit a contractu recedere velit poterit sed restituet aras duplicatas ipsi emptori etiam si super aras nihil inter contrahentes actum fuerit. et hec d. Queritur potest huius tabellio scripture suam super contractu emptio. et ven. fecerit: et ea per annum vel biennium teneant utrum sit contrahentibus locus penitentie. et potest responderi quod non nisi tractus in scriptis celebratus sine scripture sit. Sed vltimus queritur potest quod contractus in scriptis celebratus potest. et dicitur quod super hoc diverse sunt opinioniones. Ad. enim dicitur quod contractus tunc dicitur in scriptis celebrari quoniam ita convenit inter partes quod non valeat contractus nisi inde fiat scriptura sed hoc non invenitur in lege cautum. Dicitur autem guido dicitur quod tractus dicitur fieri in scriptis quoniam in principio dictum est quod super contractu illo debeat fieri scriptura. vt. C. de fide instrum. l. contractus. sine scriptis autem appellatur contractus super quibus non convenit ut fieret scriptura: vel si fiat scriptura tamen non fit ut per scripturam contractus melius valeat sed solummodo ad memoriam. Scire autem debes ad dilucidiores huius materie intellectum quod in ytaliam talis est consuetudo quod primo fit in breviatura quoniam super aliquo

contractu a tabellione publico dz confici scriptura z sit munda qd nihil aliud e nisi noua scriptura pncipalis q dz ee no cancellata no viciata nec in aliqua sui parte abolita sz ab oi vitupatiõe munda: et post ea vocant ptes z legis istud mundu cora ptibus z si psentiant ptes tue dicif scriptura a ptibus absoluta. cu aut a tabellione fut subscriptiones tue e superscriptura cõpleta z ista psuetudo dixit dñs iacob bald. ab isto. s. determinatio. illa aut ab isto. s. hoc aut subsecuto siue in scriptis siue sine scriptis z c. sic intellige vtrunq. s. quantum ad pena ararũ. idem e siue in scriptis siue in nō scriptis fuerit veditio celebrata sed nō intellige quo ad penitentia vñ referas hoc qd dicit solūmō ad penaz ararũ z concordabit scriptura. nā tūc qñ contractus in scriptis celebratus e z completus si velis emptor vel veditor a ptractu recedere sustinebit pena ararũ sed nō solā. si aut nō fuerit contractus scriptura cõpletus volēs recedere a cõtractu solam pena ararũ sustinebit. Nota q solo consensu emptio z ven. pfici. Itē nota q arara nō est de substātia ptractus. Itē nota puniri in aris illū contrahentē quē penitet p̄reciū z c. Supra dictū est q emptio z venditio cõtrahif inf cõtrahētes si inf cõtrahētes fuerit de p̄cio cõuentū: sz debes scire q optet q p̄ciū sit constitutū z etiā q certū p̄ciū cõstituaf. Sed pone cū vellem equū amici mei emere: z dixit mihi q haberē equū illū p tanto p quanto ticius cõmunis amicus noster estimaret qd erit in isto casu. Et dicit impator q alibi ordinatū e q si cõis amicus noster diffinierit p̄ciū valeat cõtractus: si aut ille q noīatur noluerit vel nō potuerit p̄ciū diffinire nō valet cõtractus. idem etiā intelligif in locatione z pductione. hoc dicit. Itē p̄ciūz in z c. Supra dictū est q duo requirūf ad hoc q valeat emptio z veditio vitz q p̄ciū cõstituaf z q certū p̄ciū: z adhuc terciū est necessarium. s. q sit in pecunia numerata: sed nōne si dederō tibi equū p vi

no z ita equūz p vino pmutauero erit ne emptio z venditio. Et n̄det impator dicens q sup hoc apud antiquos querebat et cassius z sabinus dicebant q sic. Dicebāt em q pmutatio erat vetustissima species emp. z ven. z hoc pbabāt argumento homeri dicentis q aliqua ps exercitus achinoz vinū sibi emit pmutatis quibusdam rebus p vino: z ita pmutatio dicif emptio fm homerū: sed diuerse scole auctores aliud sentiebāt. dicebāt em aliō e emptio q in pmutatione non pōt patere queres noīe p̄ciū data e z q data nō est. q aut vtraq videat v̄di z loco p̄ciū dari h̄ nulla rō pmittit. sed p̄culus dicebat pmutationē esse spēm separatā ab emp. et ven. z eius sn̄ia p̄ualuit. sed dñe qd videtur vobis de sn̄ia cassij z sabini que vtili auctoritate philosophoz. Et n̄det q sententia p̄culi melior e z rōnibus validioribus nitif. hec dicit. Cū aut emp. In superioribus dictū est q emp. z ven. cõtrahif simul atq de p̄cio cõuenif licz adhuc res nō sit tradita neq p̄ciū solutū. z hoc si sine scriptura cõtracta fuerit veditio. si em aliqua ven. p̄trahaf in scriptis poterit tam emptor q ven. impune a ptractu recedere donec totū fuerit cõpletū. cū igit dicat legislator post ptractū cõpletū p̄culū rei v̄dite ad emptorē ptinere apparet q periculū rei vendite ptinet ad emptorē postq de p̄cio fuerit p̄uentū. cõpletus aut dicif cõtractus vt ex p̄cedentibus patet q̄z cõto de p̄cio cõuentū est q̄zuis emptori tradita nō fuerit sed penes venditorē p̄nerit. vñ si seruus fuerit v̄ditus z anteqz emptori tradaf sine dolor culpa v̄ditoris penes venditorē decesserit vel aliqua parte sui corporis lesus fuerit emptori perit: et nihilominus necesse habebit venditori integrū p̄ciū restituere si nondū fuerit p̄ciū solutum. idem etiā est si edes vendite anteqz tradanf tote vel aliqua parte sui incēdio cõsumpte fuerint. vel si fūdus v̄ditus anteqz tradaf vi fluminis totus vl ex aliqua pte ablatas sit vel iundatione

vel aliquo modo deterior: sit factus semp
 emptoris damnū erit. q̄quid em̄ sine do
 lo ⁊ culpa vēditōis accidit in eo vēditōr
 securus ē: periculū aut̄ ad emptorē ptinet
 Sed pone q̄ in re vēdita añq̄ tradat ali
 quod lucrū cōtingit: puta res vēdita p̄ al
 luionē vel aliquo alio mō longe melior
 est effecta cuius erit lucrū. Et r̄ndet domi
 nus iusti. q̄ emptoris fm̄ naturā est vt eū
 sequat̄ cōmoda quē sequūtur incōmoda.
 et hec dicit. Q̄d si fugerit r̄. Dixi iustini.
 dñe sup̄ dictū est q̄d iuris ē si res vendita
 añq̄ tradat penes venditorē deterior fiat
 vel pereat: sed mō q̄ro q̄d iuris sit si fuus
 vēditus post completā venditionē añq̄
 tradat fugerit vel subripiat: ad quē spe
 ctabit piculū istud fuge. Et r̄ndet dñs iu
 stinia. d. q̄ si sine dolo ⁊ culpa venditoris
 fugerit vel subreptus fuerit animaduē
 tendū est p̄mo vtrū vēditōr aliqd̄ fecerit
 pactus cū emptore p̄ q̄d in se recipit picu
 lum fuge vel subreptionis: veluti si custo
 diam serui venditi in se suscepit vsq̄ ad
 traditionē: tūc em̄ piculū tam fuge q̄ sub
 reptionis ad vēditōrē ptinebit: ⁊ de omī
 piculo p̄tingēte tenebit. aliqui aut̄ dicūt
 q̄ etiā astringit̄ p̄ illud p̄ciū gn̄ale si picu
 lum p̄tingat: si aut̄ nihil p̄uenit inē em
 ptorē ⁊ vēditōrē tūc erit piculū emptoris.
 Sed qualis poterit ei subueniri cū nō sit
 dñs serui eo q̄ seruus nō erat traditus: s̄
 magis seruū illū a vēditōre possit petere
 vel rei ven. vel conditione furtiua. Et re
 spōderi potest ad hoc q̄ emptor agat con
 tra venditorē ad hoc q̄ venditor cedat ei
 tam venditionē q̄ p̄ditionē furtiuam.
 idem dicit si damnū datus fuerit in seruo
 vendito post cōtractū p̄fectū: q̄ actiones
 legis acquisite sibi cōpetentes p̄pter dam
 nū in re datū post p̄tractū tenet venditor
 cedere emptori. hoc dicit. Emptio tā r̄.
 Quesiui a legistatōre: dñe vultis ne plu
 ra dicere de emptione ⁊ vēditione. Et ip̄e
 r̄ndet dicēs. Frā adhuc p̄ter p̄dicta scire
 debes q̄ emptio tam pure q̄ sub p̄ditione
 contrahi pōt: ⁊ ponit exemplū de emptio

ne facta sub p̄ditione: q̄ pura emptio om
 nibus manifesta ē: ⁊ est exemplū suū tale
 si emptori dicat vēditōr: in hūc modū. si
 stichus infra certū diē veluti hinc ad quī
 decim dies tibi placuerit erit tibi emptus
 pro. x. hec est emptio sub p̄ditionē. hoc di
 cit. Et nota ad intellectū huius. s̄. q̄ cum
 tria sint in emptione. s̄. cōmerciū p̄cium ⁊
 res: duo p̄ma nō p̄nt p̄ferri in arbitriū al
 terius contrahentiū hoc ē emptoris: velu
 ti si dicat vēditōr emptori sic: vēdo tibi rē
 pro q̄nto volueris: secus aut̄ ē q̄ datur a
 vēditōre emptori optio in re ip̄a veluti cū
 cōuentū ē de p̄cio ⁊ dicit vēditōr emptori
 sic. si res tibi placeat hinc ad octo dies sit
 tibi empta p̄ tot. Sed dicit aliq̄s: sp̄ infra
 terminū illū pōt emptor dicere q̄ res sibi
 nō placet: ⁊ ita in ptāte emptoris erit vt
 p̄tractus valeat necne. certe verū est q̄ p̄
 obliquū ⁊ implicite ē hoc in ptāte sua sed
 directe nō neq̄ exp̄ssa: exp̄ssa em̄ nocent:
 nō exp̄ssa nō nocent. ⁊ hoc dicit. Loca sa
 cra r̄. Quesiui a iusti. vtrū possem emere
 loca sacra vel religiosa. Et r̄ndet dñ. q̄ lo
 ca sacra ⁊ religiosa cuiusmodi sunt iter so
 rum ⁊ basilica frustra q̄s emit. ⁊ hoc verū
 ē de publicis q̄ publico vsui destinata sūt
 cuiusmodi sunt for̄ ⁊ basilica. secus aut̄ ē
 in rebus que sūt in patrimonio publica
 vt cimiteriū: ⁊ hoc ē verū si scies q̄s h̄mōi
 res emerit. si aut̄ q̄s ignorās emerit dece
 ptus a vēditōre credēs ea p̄phana vel p̄
 uata: tūc sibi cōpetit actio p̄tra venditorē
 ad interesse. Idem iuris ē si hoīem libez
 deceptus a vēditōre p̄ suo emerit. ⁊ hec d.
 Explicet rubrica de emptione ⁊ vendi
 tione. Sequitur alta rubrica.
 De locatione ⁊ cōductione.
 Locatio ⁊ p̄ductio r̄. Cū ad p̄ns
 l simus in solennitate obligatio
 nū q̄ ex p̄sensu sūt: ⁊ sup̄ de pri
 mo exp̄plo expeditū est. s̄. de emptione et
 venditione: cōsequen̄ videndū est de se
 cūdo exp̄plo. s̄. de locatione ⁊ p̄ductiōe.
 p̄ho. ergo ca. sic. Quesiui a iustini. q̄ esset
 natura locationis ⁊ p̄duc. Et r̄ndet d. q̄ ē

proxima emptio 7 venditioni: eisdē enī regulis iuris p̄sistūt isti duo p̄tractus: naz sicut ēptio 7 vēditio p̄hunc siml atq; de p̄cio conuenerit ita locatio 7 cōduc. cū certa merces. i. p̄ciū fuerit int̄ eos p̄stituta p̄tractu: 7 sicut in p̄cedēti p̄tractu actio ex ēpto datur ēptori: 7 actio ex vēdito dat vēdito: sic in isto p̄tractu actio ex locato dat locatori: 7 actio ex p̄ducto dat p̄ductori: 7 dicit q; locatio 7 p̄du. p̄cia ē ēptō. i. vicia q; ad tractatū 7 q; ad sniaz: h̄ dicit. Et q; sup̄ diximus rē. dixi iusti. Dñe saḡvidi q; isti duo p̄tract' p̄sistūt iisdē regul': hētis ne plura exēpla: dicit q; sic q; sic si vēdidero rē p̄ p̄cio qd̄ petro iustū visum fuerit: si p̄ciū diffiniuerit petrus valet p̄tractus: si aut̄ non fuerit arbitratus qd̄ sit iustū p̄ciū nō valz cōtractus. vt. s̄. in ti. p̄ci. dictū est. sic ē in cōtractu locatōis 7 p̄ductōis: q; si aliq; domum suā locauerit alicui. p̄ quāto petrus estimauerit: si petrus estimatōem diffiniuerit valet p̄tractus: si nō diffiniuerit non valz p̄tractus. hoc dicit. Quia de causa rē. Versiculus iste nō refer̄ ad versiculū p̄rimo dictū 7 p̄cedentē: s; ad illud qd̄ dictus est in p̄nci. ti. q; sicut emp. 7 ven. p̄his q; cito de p̄cio p̄uenit. s. certe pecunie 7 ī pecunia numerata fuerit p̄stituta p̄bitur loca. et p̄duc. q; de causa si in pecunia numerata nō fuerit certa mibi res p̄stituta nō valz cōtractus locat. 7 p̄duct. p̄done q; tradidero tibi vestes meas polliēdas nulla certa mercede p̄stituta dicit ne p̄tractus locatōis 7 p̄ductōis. 7 r̄idet q; nō: q̄l̄ q; age tur int̄ me 7 ip̄m cū nō pōt agi actōe loca. et p̄duc. Et r̄. di. q; age p̄scriptū v̄bis. et hec dicit. p̄: eterea sicut rē. Dixi iustitia. Dñe h̄i p̄pendi p̄ exēpla superiora q; isti duo p̄tractus. s. ēpti. 7 ven. locatio 7 p̄ductio magnā habēt adinuicē familiaritatē siue cōuenientiā qd̄ amodo sup̄ illis ostēdere p̄ponitis. frater dicit ip̄e: adhuc istō tibi p̄pono ostēdere in alio exēplo: sic enī dictū fuit in p̄cedēti q; apud veteres dubitabat vtrū emptio 7 venditio possit eē in permutatōe: 7 dictū fuit q; nō. ita solebat

queri de locatōe 7 p̄ductōe vtrū possit fieri in rerū p̄mutatōe: 7 dicit q; nō: sed est p̄prium genus p̄tractus. po. enī q; ita cōuenit inter me 7 te q; si ego nō habere nisi vnū bouē 7 tu sis vnū q; tu hēres bouem meū ad arandū vna cū tuo p̄ duos dies: 7 ego tuū habere posse ad arandū p̄ alios duos dies: 7 bos meus apud te tua culpa perierit q; actio in p̄petit p̄tra te. non actio emptōis 7 vēdi q; nō est certū p̄ciū p̄uentuz int̄ nos. neq; loca. 7 p̄duc. q; nō ē certa merces p̄stituta int̄ eos neq; cōmodatū: n̄ enī erat gratuitū: qd̄ ergo erit. Et r̄idet q; p̄scriptis v̄bis ē agēdū. 7 hec dicit. Ideo aut̄ rē. Dixi iusti. dñe p̄ exēpla sup̄dicta perpēdi q; est maxia familiaritas int̄ p̄tractum istū 7 p̄tractū p̄cedentē: quid plura. frater adhuc maior familiaritas pōt patere in isto casu in quo dubitat an sit contractus loca. 7 p̄duct. vt p̄tract' ēpt. 7 vē. p̄done q; ego tradideris alicui sub ānuo censu aliq; p̄diū de meis fruēdis di. q; q; diu pensio p̄diū dñi p̄diū vel eius heredi solueret nō liceret dñi neq; ei heredi: p̄ductori neq; eius heredi: vel ei cui cōductor heresue eius p̄diū vēdiderit: alioque modo alienauerit auferre. de p̄tractu tali dubitatur apud antiquos vtrū esset p̄tract' emptōis 7 vēditōis eo q; p̄ductori nō potest dñs auferre: p̄diū q; diu pensio fuerit soluta: rursus pōt iste p̄tract' sapere naturaz locat. 7 p̄duct. eo q; quolibet anno soluit certa p̄sio. sup̄ h̄ dubitauerūt antiq; vsq; ad tpa xp̄ianissimi zenonis q; dicebat contractū istū necesse emp. 7 ven. neq; locati. et conduct. sed p̄tractū emphiteoticū qui dicit p̄prium p̄tractus 7 suā p̄prietā habet naturā. Sed po. q; tāta fuerit sterilitas in isto p̄dio sibi dato in emphiteosim perpetuam: ita q; p̄ductor nihil possit de fructibus illius p̄diū suscipere cui erit detrimētum vel dñi cōductoris vel illius emphiteote. Et r̄idet iusti. q; zeno ita ordinavit in isto p̄tractu q; si aliqua p̄uentio facta ē inter ip̄m q; p̄diū dedit in emphiteosim 7 emphiteotā q; p̄uentio illa obseruetur: si

autem nihil puenerit inter eos aut est periculum totale: tunc detrimentum illud pertinet ad dominum: ita quod non teneat emphiteota pro tempore illo sibi reddere pensionem. aut est particulare detrimentum: tunc erit periculum emphiteote. et hoc dicit. Item queritur etiam. Per exempla superiora vidistis familiaritatem inter istos tractus: adhuc est familiaritas mirabilis in exemplo sequenti: verbi gratia: conveni cum quodam artifice ut de suo argento mihi faceret ciphum certe forme: certis ponderis. queris modo utrum inter me et ipsum videat emptio et venus. vel loca. et productio. Cassius dicit quod in hoc casu quantum ad naturam est emptio et venus. quantum vero ad operam est conductio et loca. Iustinianus autem dicit quod magis placet sibi quod ex toto sit emptio et venus. quod perinde est ac si aurifaber ciphum de argento suo fecisset: et postea mihi ciphum factum vendidisset. Sed potest quod conveni cum aurifabro ut de meo argento mihi ciphum certi ponderis certe forme vel mensure faceret: quod iuris in isto casu. Et respondet iustus. quod non dubium quod sit locatio et productio. hoc dicit. Conductio autem omnia etiam. Dicit dominus iustus. quod conductor omnia sibi quod convenit in conventionem facere debet: si autem aliquid esset commissum ita quod in conductio de eo nihil esset actum: veruntamen inter eos debet illud quod fuit commissum ex bono et equo prestari: puta si productio in mora fuerit solvenda pensionis. Nam licet de usuris nihil actum fuerit tamen ad usuram et converso licet nihil actum fuerit de ostijs reficiendis nihilominus adhuc teneat locator: et hoc vult dicere sanctus patris. Qui pro usu vestimentorum. Quidam concessit mihi iumentum suum aut vestimentum suum aut argentum utendum pro certa mercede: queris quale custodiam in ista re mihi concessa prestare teneat. Et respondet iustus. quod tale diligentiam teneat prestare quam paterfamilias diligens prestaturus esset et ita exponere diligentissime. id est diligens. et hoc est quod utriusque gratia celebratur contractus et hoc dicit. Inortuo conductore etiam. Quasi in iustus. sic. quidam conduxit sibi hospicium intra tempora conductiois decessit conductor et suc-

cessit ei heres eius in conductio: poterit ne alteri domum locare. et respondet iustus. quod sic. quod intellige iure loca. et conductio. non autem iure societatis. et hoc habes in nota. et hoc dicit.

De societate rubrica.

¶ Est contractus loca. et conductio. sibi omnia digne restat videre de societate. Societate coire etiam. Dixi iustus. dominus bonus prope di pro supra dicta quod iam de societate estis tractaturus: pro deo qualiter habet societates. Et respondet dominus iustus. quod solemus habere societatem omnium bonorum quam greci appellabant sic autem unus negotiationis veluti in olei frumeti vendendi vel emendi: et tunc equaliter participabunt lucrum et damnum. si autem super partibus lucris aut damni aliquid statuerit tunc quod inter eos convenit fuerit. Sed quod dices de tali conventionem: ut ad tunc due partes lucris pertineat: damni vero tertia. ad se unus non due partes damni: tertia vero lucris. valet ne ista conventio. et dicit quod sic: quantum tamen mutius dicebat quod talis conventio erat contra naturam societatis et quod non valebat. Servius autem sulpitius dicit quod talis pactio valet: quod iure conventionem intellige. potest etiam ita trahi quod unus pecuniam conferat: alius autem nihil: lucrum tamen inter eos communicabunt quod sepe alicuius providentia vel opera pecunie pro valet. Sed quod si ita fuerit pactum inter se quod unus habeat partem lucris: partem autem damni non ferat: valet ne pactum tale in societate dicit servius quod sic tamen quod si sit in una re lucrum in alia damnum debet fieri compensatio lucris cum damno: et illud solum quod superest dicit lucrum. et hoc dicit. Illud quod etiam. Prode. duo mercatores societatem ad invicem contraxerunt: et super hoc litteras confici fecerunt in quibus continebat quod lucrum si quod inter eos contingeret divideret: et nulla facta fuit mentio de damno: quod iuris in hoc casu. Et respondet. quod eadem est ratio observanda in damno quod et in lucro est expressa et converso. et hoc dicit. Quidam autem etiam. Super dictum est qualiter societas habet: restat nunc videre qualiter dissolvit. Dicit ergo iustinus. quod societas inter aliquos tamdiu manet quamdiu perseveraverunt in eodem consensu.

cum autem alter eorum societati renūciaverit dissolvit societatem: si autem callide renūciaverit societati ad hoc quod ipse solus aliquod lucrum sentiat illud lucrum solus non habebit sed tenet illud lucrum socio suo communice: si autem aliquod lucrum aliunde senserit quam sibi sperabat. scilicet quoniam societati renūciavit. id est ex insperato sibi evenit id totum habebit: quicquid autem lucratur fuerit ille cui renūciatum est per renūciationem illi soli acquirat. hoc dicitur. Soluit adhuc et cetera. Non solum per renūciationem de qua dicitur supra soluit societas: sed et morte. unde non succedet socio substituti heres in societate nisi hoc placuerit ipsi socio substituti: et tunc etiam dicitur pertrahi societas: et si plures pertraxerunt ad invicem societatem si unus illorum decesserit dissolvit societas inter omnes nisi aliter conventum fuerit inter eos. hoc dicitur. Item si alicuius rei et cetera. Non solum duobus modis supra dictis dissolvitur societas: imo et tertio modo. scilicet quoniam finis impositus est negotio propter quod pertraxerint ad invicem societatem. et hoc dicitur. Publicatione. Jam vidistis tres modos solvendi societatem: modo ponit hic quartus modus qui solvitur societas: puta per publicationem omnium bonorum suorum in fiscum propter suum delictum: quoniam enim fiscus in loco suo succedit per mortuo habetur. et hoc dicitur. Item si quis. Jam vidistis quatuor modos quibus soluit societas. Item quoniam modo soluit societas veluti si unus ex sociis cesserit bonis ne in carcere deturdat si tamen adhuc aliter in ipso senserit nova videtur contrahi societas. hoc dicitur. Socius socio et cetera. Dixi imperatori: domine tam vidi quatuor modos quibus societas soluitur: modo quoniam vultis socius socium suum teneat propter dolum: vel etiam propter culpam: vel etiam ex negligentia teneat. Et respondit imperator quod non solum ex dolo tenet sed etiam ex negligentia: sed domine quam diligentiam debet prestare socius. Et respondit dicitur. quod non exactissimam sed eandem quam in rebus suis solet prestare. unde si in rebus suis solet esse negligens quamquam in omnibus rebus sit negligens non tenet sed debet se conquiri qui parum diligentem socium sibi assumpsit. hoc dicitur.

De mandato rubrica.

Mandatum et cetera. Adhuc visuri sumus de obligationibus que ex consensu fiunt et de illis est hoc ultimum exemplum: et quod bene scitis quod consensu fiunt obligationes in emptione et venditione: locatione et productione et societate de quibus supra dictum est. modo videndum est de ultimo exemplo circa materiam hanc videlicet de mandato: unde quesivi a iustitiano de mandato quatuor modis pertrahitur: et ipse pertrahitur sex modis. dicit enim quod mandatum quatuor modis obligatorius pertrahitur. autem eius gratia pertrahitur et cetera. aut aliis quatuor modis enumerationis in littera: sextus autem modus non est obligatorius: quoniam quoniam aliis tua gratia tamen mandatum nullum est mandatum: nec aliquid nascitur obligatio: sed quatuor modis precedentibus obligatio contrahitur et ex his mandati actio nascitur. Et supra hoc notetis quod hic sunt tria per ordinem: causa siue factum quod idem est: obligatio et actio: ex causa enim siue factum cuiusmodi est mandatum pertractum aliquo modo de quibus modis nascitur obligatio: et ex illa obligatione nascitur actio: aliter autem si solum dedit consilium nulla nascitur actio. Ad expositionem istius verbi quod ponit in fine istius glossae immo et cetera. potest tale exemplum. Mandavit tibi tuncius quod mutuares procuratori cuidam pecuniam sub usuris quam conversum est in utilitate ipsius mandatis et cuiusdam extranei puta petri: in hoc enim quod mandavit tibi ut sub usuris crederes gratia tua est. In hoc enim quod mandavit tibi quod revertenda est in utilitate sui et mandatis et petri cuiusdam extranei pecunia illa patet quod hoc est gratia sua et aliena: et sic patet dictum iacobi. Mandatis tamen et cetera. Quesivi a iustitiano domine qualiter potest intervenire mandatum gratia mandatis tamen. Et respondit quod tunc mandatis gratia intervenit mandatum: cum mandat tibi aliquid ut negotia eius geras: aut ut fundum ei emas: aut pro eo fideiubeas: et si tale mandatum susceperis de necessitate obligaberis quamquam ab initio tibi liberum sit suscipere mandatum vel non suscipere. et hoc dicitur. et supra illa glossa: et tunc quod suscipit: intellige quod si bene gessit non esset obligatus. Item si male gessit non prope

hoc est obligatus: sed si gessit male cui ei
esset mādātū obligabit eodē modo si ita
esset mādātum vt nō ageret: et gessit tua
grā et sua. et rīdet q̄ tūc hoc modo p̄bit: s̄
male impleuit: et hoc vult. l. ff. quā ip̄e al
legat. Tua gratia et. Quiesui a iusti. q̄lit
mādātū p̄bit q̄n aliq̄s tibi mādāt vt s̄
vsuris pecuniā credas ei q̄ i rē suā eēt mu
tuaturus: vel si fideiussor datus tibi man
det tibi volēt agere p̄ eū vt periculo suo
experiaris cū reo p̄ncipali: vel si idē fide
iussor: tibi mādēt vt suo piculo stipulens
a quodā quē delegabit tibi eo tpe quo ce
pisti agere p̄tra eū. q̄liter em̄ hmōi mādā
ta p̄trahunt tam mādātis grā q̄ mādā
tarij p̄ cui libet intuēt. et hoc dicit. Aliēa
et. Quidovideamus q̄liter aliq̄s mādāt
grā alterius tm̄: et exemplū est planū velu
ti si mādēt tibi aliq̄s vt petri negocia ge
reres qd̄ nō est grā tui nec sui: imo solum
grā petri. et sic de alijs exēplis. et hoc dicit
Sua et aliena et. p̄donit modo exempluz
qualit̄ mādātū p̄bitur grā sua et aliena et
nihil ad vtilitatē suā: et est exempluz tale
veluti si de cōib' negocijs sibi et ticio tibi
mādēt aliq̄s vt sibi et ticio fundū emerēs
vel vt p̄ eo et ticio penes aliquē sp̄odeas.
et hoc dicit. Tua et aliena. Inter mōs obli
gatorios mādātū nūc ponit exemplū d̄ vl
timo mēbro: et est exemplū p̄mū in lra cui
dicit veluti si tibi mādēt aliq̄s vt pecuniā
tuam ticio crederes sub vsuris. et h̄ dicit.
Tua grā et. Vidistis iam q̄liter q̄nq; mo
dis obligatorijs p̄bitur mādātū: l̄ etiaz
septo mō p̄hat mādātū l̄ nō sit obliga
toriu: veluti si tibi mādēt ticius vt pecuni
as tuas potius feneres q̄ in emptōez pre
diorū colloces vel ecōuerso: et hmōi obli
gatio plus foritur nomē p̄siliū q̄ mādātū
et hac de causa nō est obligatoriu: et illud
patet euidenter q̄ nemo ex hmōi consilio
obligat: quāq̄ mādātario nō expediat
nisi in casibus exceptis: et hoc ideo est q̄
liberū est suscipiēt p̄siliū penes se explo
rare an susceptū consiliū sibi expediat nec
ne: p̄pter hoc si te pecuniā habentē mo

nuerit aliq̄s vt ex ea rē aliquā cōpares vt
crederes nō tenet tibi iudicio mādātū: licet
tibi nō expediat eā emisse vel alicui credi
differ: hec vera sunt cū mādātū sit sine
assignatōe certe persone. Sed pone q̄ mā
dabat tibi aliq̄s vt ticio noīatim crederes
pecuniā: nunq̄d eo facto is q̄ tibi manda
uit erit tibi obligat: et certe fm̄ sniam do
mini sabini dicendū est q̄ sic: q̄ forte alit̄
nō credidisses ticio nisi tale mādātū su
scepisses. Et nota q̄ in hoc casu dñs sabinus
bona ratione fuit motus: p̄mo q̄ dixit
hāc fuisse causā q̄re in h̄ vltio casu mā
dans mādātario tenet: q̄ aliter dictā pe
cuniaz nō erat ticio mutuaturus: q̄ si alit̄
esset facturus l̄ sibi nō mādasset nō tene
retur is q̄ mādauit: sed doctores resident
in hac opinione q̄ indistincte tenet is qui
mādauit in hoc vltimo casu: et subaudi
ad lram illā q̄ si non aliter maxime. s̄ cō
tra hoc qd̄ dicit q̄ nemo ex p̄silio obligat
nisi sit fraudulentū: videt q̄ p̄ imp̄uden
tiam dicat. ff. q̄ quisq; iur. l. ij. s̄ hoc ideo
est in illo casu q̄ antecessor ibidē tenet ex
cōsilio q̄ locat opas suas vt peritus et tū
ex effectu p̄siliū sui reddidit imperitus. et p̄
pter hoc etiam de leui culpa tenetur. et ita
speciale est in hoc casu. et hoc dicit. Illud
quoq; et. Dixi iustianiano: dñe supra vidi
mus q̄liter mādātū p̄bitur q̄nq; modis
obligatorijs et etiā sexto modo nō obliga
torio: qd̄ modo plus dicetis Et dñs iusti
rīdet: frater vna cū p̄dictis scire debes q̄
sicut mādātū grā tua tm̄ nō est obligato
rium sic nec p̄siliū seu mādātū vere tur
pi: veluti si tibi mādēt aliq̄s vt furtū faci
as vel iniuriā aut damnū alicui inferas:
hmōi nō obligat quē nisi mādātarius
p̄stiterit penā p̄tra quē deliquit: attamē
aduersus mandantē nullā habebit actio
nem. hoc dicit. Is qui exequit et. Dixi iu
stiniano: dñe bene vidi quot modis et q̄li
ter p̄trabit mādātū: p̄ deo dicatis mibi
qualiter mādātarius tenet exequi id qd̄
sibi datur i mādātis. dicit ip̄e scire debet
q̄ si mādētur alicui sub certa forma nō de

bet mandatarius illam formam excedere nam si aliquis tibi mandasse t̄yt ei fundum emeris veluti p. c. vel vt p̄ ticio in rāta pecunia spōderes nec teneberis pluris emere nec in ampliorē pecuniā fideiuberere: qđ si feceris ad id qđ expēdens p̄dictam actōem nō habebis. vñ cassius 7 sabinus dicebāt in hoc casu qđ nō cōpeteret tibi actio p̄tra mandantē etiā p. c. aureis in mādato cōprehēsis: 7 hoc si p̄tra formā mādati plus expēdens. aliter tñ obtinuit fm̄ opinionē aliorū qđ vsq̄ ad pecuniaz in forma mādati cōprehēsam agere poteris sed pone qđ is cui mādauit vt emeret mihi fundū p. c. aureis p̄ minorē p̄cio illū com parauit. nunqđ hēbit p̄tra me: 7 certe sic. qđ rite videor mādasse vt dictum fundum p̄ minorē p̄cio emeret si posset. 7 hoc dicit Recte q̄ 7c. Titulus iste. s. mādati in quo sumus tres h̄z p̄tes p̄ncipales. In prima parte tractat̄ q̄liter mādātū p̄trabatur. In sc̄da ibi 7s q̄: tractat̄ q̄liter mādātū susceptū exequi debeat. In tercia parte q̄ hic incipit. s. Recte q̄: tractat̄ q̄liter mādātum susceptū reuocat̄: 7 scire debes qđ duo sunt modi q̄bus mādātū reuocat̄. p̄mo post reuocatōem mādati re integra. sc̄do post mortē mādatoris vel mādarij: 7 h̄ de rigore iuris: at̄n̄ q̄n̄q; de equitate mortuo mādatorē remanet actio ip̄i mādatoris. s. mādati vt ostēdit p̄ duo exempla ibi in. s. Recte q̄. 7 hoc dicit. Sed vtilitas Quia si mādatorius ignorans mandantem mortuū nihilominus mādātū exēq̄t quāq; de stricta rōne nō hēat actōem: tam̄ damnū sibi afferet qđ esse nō debz si actionem nō haberet iusta 7 p̄babilis ignorantia. Idē dico si debitorē qđ receperūt pecuniam a seruo dispēsatorē ticij 7 mādātum receperant qđ eis soluerēt ip̄i iam manumisso soluāt. isti em̄ de eq̄tate liberātur quāq; aliter de rigore iuris sit: quia non soluerūt ei cui debuerūt: vel pōt dici qđ hoc p̄ simile occurrit q̄liter aliud acciderit d̄ eq̄tate q̄s accideret de rigore vt p̄ hoc confirmet p̄mū exemplū. Et notanduz qđ

hoc qđ hic dicit qđ mādātū soluitur p̄ reuocatōem re integra verū est de mādato negociorū si res sit integra: tñ in mādato iurisdicōis aliter est: qđ sp̄ reuocat̄ ad nūtum delegantis. ff. de iudi. l. iudicū soluitur. 7 hoc dicit. Mādātuz n̄ suscipere 7c. Scire debes qđ mādātū suscipere liberuz est: susceptū tñ necesse est cōsummāre nisi tempestiue renūciet: aut casu fortuito p̄peditus sit vt mādari nō possit. 7 hoc dicit. Mādātū 7c. Iste versiculus pōt referri ad primā partē tituli vel ponit̄ ad vberiorē doctrinam. In summa 7c. h̄ic dat iustini. regulā q̄n̄ p̄trabit mādātū 7 q̄n̄ tenet natura mādati 7 q̄n̄ non: dices qđ si merces interueniat nō est mādātū sed locatio 7 p̄ductio: 7 generalit̄ h̄is casibus non est mādātum in quibus merces interuenit sed est locatio 7 conductio.

De obligationibus que ex quasi contractu nascuntur.

In superioribus dictū est de obligationibus q̄ cōficiunt̄ ex p̄tractu: modo videndū est de obligationibus que ex q̄si cōtractu nascunt̄. Dēs em̄ actiones ciuiles ordinariē: aut p̄cedūt ex cōtractu vel quasi: aut ex maleficio vel q̄si vt videt̄. s. de obligationibus. s. sequens. p̄pterea cōuenienter subijcit̄ hic rubrica de obligationibus q̄ ex q̄si cōtractu nascuntur. p̄post genera p̄tractuū. Iste titulum continuat iustinianus cum p̄cedētibus ita dices qđ post genera p̄tractuū enumerata dispiciendū ē de q̄busdā p̄tractibus siue obligationibus q̄ ex p̄ctu p̄p̄ nascūt̄: qđ tñ nō oriunt̄ ex maleficio nec ex q̄si male. supple per totū titulū istuz vt bona sit illatio nec ex p̄tractu vt dictū est in p̄ncipio. relinquatur qđ ex q̄si p̄tractu nascūt̄: vñ de h̄mōt cōtractibus siue obligationibus notat̄ dñs iusti. plura exempla: 7 est p̄mū exempluz tale. aliq̄s gessit negocia absentis alicui sine mādato: ex ista gestione nascunt̄ due actiones. i. nasci possunt: si em̄ bene gesserit negocia absentis dat̄ sibi actio neg. gest.

contraria cōtra eum cuius negocia gessit ad repetendū illud qđ impēdit: si autē male gessit daf actio neg. gest. directa ei cui negocia gessit ptra gerentē. sed dñe que ē dña inter has duas actōes. 7 dicit qđ quo ad effectū nulla est dña: sed subtilitate iuris talis est dña: qđ actio illa qđ daf dño cōtra gerentē vocat directa: illa autē qđ daf gestori ptra dñm vocat ptraria vt dictū ē: et nascunt iste due actōes vt sup dictū ē qñ aliqđ sponte 7 sine mādato accedit ad negocia alterius gerēda vtputa absentis: 7 si ea bñ 7 vtiliter gerit: habet eum cuius negocia gerit 7 ignorantē 7 inuitum sibi obligatū: 7 hoc maxime vtilitatis causa factū fuit siue institutū. s. negociatorū qui subita festinatōe cōpelluntur abesse nulli demandata negociorū suorū gestione defeta relinqrent: qđ ptingeret nisi hmoi actōes negociorū gestoribus darent: nullus em sine mādato accederet ad negocia aliena gerēda si de eo qđ impēdisz ad illō recuperandū nullā hiet actiōem. hoc dicit. Sicut autē 7c. Sup dictū est qđ ille qui sine mādato vtiliter gessit negocia absentis si aliqđ de suo impēdit poterit illud recuperare p actōem neg. gest. ptraria. eodē modo 7 ecōuerso. s. si male habuerit se gestor in gerendo negocia absentis dño teneref actōe neg. gest. directa: 7 hac rōne ad reddendas rōnes administratiōis sue teneref gestor p̄stare exactā diligentia: 7 non sufficit qđ talē diligentia adhibeat qualē in rebus suis adhibere solet: 7 hoc est veruz si alius diligentior eo accessisset: ad negocia illa gerēda si ipse ea nō gessisset. hoc dicit. Tutores qđ 7c. Vno vno exēplo de obligatōibus qđ ex qđsi ptractu nascunt: videndum est de alio: nō solū em gestores negociorū teneref sine mādato qđsi ex ptractu verum etiā tutores qđ tutele iudicio tenentur ex qđsi ptractu obligant. Nullū em negocium inter pupillū 7 tutorē gerit: sed quia non teneref ex ptractu nec ex maleficio vlt qđ si supple ex qđsi ptractu teneri videf. 7 nascuntur actōes hincinde: ex ista em obliga-

tione nascitur actio directa pupillo cōtra tutorē: ptraria vero nascitur tutori ptra pupillū ad petendū si aliqđ impēdat d suo in negocijs pupilli: aut si aliqđ est ei abfuturum: vt si p pupillo alteri fuerit obligatus. 7 hoc dicit vsqđ ad illū. 7c. Itē si inf aliquos 7c. Vidistis iam duo exēpla d obligatōibus qđ ex qđsi ptractu nascuntur: modo ponit hic dñs iusti. terciū exēplū dicēs Si inter aliquos fuerit res aliqđ cōis sine societate aut qđ eis pariter fuerit legata vel donata: si vnus eorū alteri teneat iudicio cōi diuidūdo: 7 hoc videlz qđ alif solus in re cōi fecerit impēsas: vel qđ ipse solus fructus ex ea re cepit: tūc nō intelligit p̄prie obligatus ex ptractu eo qđ nihil iter se ptraxerint: sed qñ ex maleficio vel qđsi supple nō teneref: ex qđsi ptractu teneri videf. Idem iuris videf de eo qui coheredi suo obligat: vel qđ coheres in re cōi fecerit impēsas necessarias: vel qđ ipse solus fructus perceperit: cū em inter se nō ptraxerūt nec ex maleficio sit obligatus vel qđsi: id ex qđsi cōtractu videf. hoc dicit. Heres qđ 7c. In p̄p̄o. 7c. dictum est qđ heres si sit coheredi obligatus ex causis supdictis. s. si fructus rei cōis solus p̄ceperit: vel si coheres suus in rem cōem impēsas fecerit necessarias: qđ tūc ex qđsi cōtractu intelligit obligatio cōtracta: sed qđ dicetis de herede qđ obligatus est legatario obligat ne ex qđsi cōtractu. Et rñdet dñs iusti. dicēs qđ ex ptractu nō est obligat legatario eo qđ nullū negociū gessit legatarius cū herede neqđ euz defuncto nec ex maleficio nec ex qđsi supple quare intelligit obligatus ex qđsi cōtractu et hoc dicit. Item si cui p̄ errore. Jam habuistis multa exēpla de obligatōibus qđ fiunt ex qđsi ptractu. Adhuc restat vnū exēplum veluti si qđs credēs se debere ticio. c. cum in veritate sibi in nullo teneref p̄ errore soluerit indebitū: h̄z ticiū cui ista. c. solunt indebita obligatū 7 nō ex ptractu p̄prie: imo videf magis ex distractu obligatus. dicēs ex distractu qđ qđ soluēdi aīo pecuniā dat potius eā dare videf vt distra-

bat q̄ vt p̄bat. nec ex maleficio est obligatus v̄ q̄si supple: q̄ p̄ diuisione illā supra de obligatōibus. s̄ sequēs diuissio apparz q̄ ex q̄si p̄tractu obligatus est. vñ iste q̄ in debitū accepit p̄inde obligat̄ ac si mutuū ei daret: et hoc verū est q̄tū ad effectū obligandi et nō q̄tū ad nomē obligatōis vel actōis. et hoc dicit. Ex q̄busdāz causis et c. s̄. iste nō est p̄prie p̄tinēs ad titulū istum s̄ ponit h̄ gr̄a vberioris doctrine ad p̄ximam materiā de indebito. et pone casum sic. Sup̄ dictuz est q̄ si aliq̄s soluit alicui indebitū p̄ errorem: q̄ ille q̄ indebitū recipit soluētū obligat̄ ex q̄si p̄tractu: et iste q̄ soluit a recipiēte pecuniā illā repetere potest aliqui t̄m in aliq̄bus casibus nō est ita veluti si q̄s soluerit indebitū ex causa illa q̄ ex inficiatōe crescit: illud em̄ nō repetit̄. est et aliud exemplū in legato relicto et h̄ v̄z erat sed nō in oī legator̄: q̄ tuoz em̄ erāt oīz genera legator̄. s̄ p̄ v̄dicatōem: p̄ dānatiōem: p̄ sinēdi modū: p̄ p̄ceptōem: vt. s̄. de leg. s̄. j. illud aut̄ b̄nificiū p̄ q̄d cresceret legatū p̄ inficiatōem solūmodo locuz habebat in relicto p̄ dānatōem: sed cuz vn̄ a hodie sit natura oīm legator̄ et et̄ fidei cōmissor̄. vt. s̄. de leg. s̄. n̄ra autē p̄stitutio. et ita nō distinguit hodie q̄liter leges s̄ cui legetur. si em̄ sacrosan. ec. vel alijs venerabilibus locis q̄ religionis vel pietatis intuitu decorat̄ aliq̄ legata sint: h̄mōi legata p̄ inficiatōem crescūt: et si h̄mōi locis legata indebita soluant̄ nō repetunt̄. hoc dicit. Sup̄ isto. s̄. p̄d̄t queri q̄d est q̄d oī in fine istius notule vt si soluant̄ em̄dando q̄d signat̄ sup̄ illo verbo. l. acq̄liana. in fine em̄ illius glose ad solatōem cuiusdam cōtrarij videt̄ dicere q̄ actio. l. acq̄li. non sit a p̄ncipio penal̄is sed ex inficiatōe p̄ealis sit. hoc videt̄ falsum. actio em̄. l. acq̄li. de sui p̄mitiua natura est penal̄is cū. s̄. v̄l tra rei estimatōem teneat̄ p̄d̄natus i actiōne. l. acq̄li. ad q̄d dici p̄t q̄ actio. l. acq̄li. non tenetur aliq̄s solū ad estimatōem rei si ex p̄mo capite p̄ueniat̄: s̄ tenetur soluere q̄ti pluri res fuerit in anno retro: s̄ si

ex tercio capite p̄ueniat̄ tenetur q̄ti plurif res fuerit in. xxx. diebus. vt. s̄. de leg. acq̄li. in p̄n. s̄. h̄ aut̄ capite: penal̄ aut̄ actio ē in duplū ex sola inficiatōe: et sic itellige glosā

Per quas p̄sonas acq̄ritur obligatio.

Expositis generibus. Cōtinuatio istius tituli est talis. cū em̄ superi⁹ sit tractatū de generibus obligationū q̄ ex p̄tractu vel q̄si nascūt̄: restat v̄dere p̄ q̄s p̄sonas nobis obligatio acq̄rit̄ et p̄pter hoc ponit̄ hic rubricā p̄ q̄s p̄sonas et c. Dicit̄ ḡ iusti. q̄ non solū p̄ nosmet ipsos nobis acq̄rit̄. et aliq̄d: s̄ et p̄ eos q̄s in p̄tate h̄emus veluti p̄ seruos ac filios n̄ros: s̄ d̄ne est ne differētia in illō q̄d acq̄rit̄ alicui p̄ seruū et illud q̄d acq̄rit̄ alicui p̄ filiū: et m̄det q̄ sic. q̄d em̄ ex obligatiōe aliq̄ p̄ filiū meū mihi acq̄rit̄ illud mihi acq̄rit̄ quo ad v̄sumfru. filio aut̄ quo ad p̄prietatē. C. de bo. q̄ li. l. fi. et hoc v̄z est nisi obligatio fuerit ex castrensi pecul. vel q̄si: tūc em̄ nec quo ad v̄sumfru. nec q̄ ad p̄prietatē p̄i acq̄ritur q̄d ex tali obligatione filio debetur. Ex oī em̄ causa aduenticia acq̄ritur p̄prietatē rei filio p̄ obligationē in p̄sonā filij factā: et v̄sumfru. p̄i. et cōpetit etiā actio p̄i et nō filio et hoc p̄cit. Item p̄ liberos hoīes et c. Nō soluz p̄ filios n̄ros et seruos nobis acq̄ritur: s̄ etiā per liberos hoīes et seruos alienos quos bona fide possidemus nobis aliq̄d. acq̄ritur: sed hoc itellige in duobus casib⁹. s̄. si ex operis suis aliq̄d acquirant vel ex re nostra: et similiter per seruū illum in quo v̄sumfru. habemus: vel v̄sum fm̄ illā literam vt p̄ater in notula ex duabus causis nobis aliq̄d acquiruntur. hoc dicit. Cōmunem seruū et c. Sup̄ dictum est. q̄ per seruos nostros acquirimus: sed nunq̄d p̄ seruū cōmunē possumus nobis acquirere. et m̄det q̄ per seruū cōm̄ d̄no acq̄ritur q̄d itellige et sic dicēdo dominis meis dare spondes: sit stipulatus et p̄p̄ria nomina in stipulatione inferendo: tūc em̄ pro vinlibus portionibus d̄nis acq̄retur

et hoc verum est nisi nominatim vni eorum rem stipulatus fuerit vel vni tradiderit: et hoc dicit. Quid si vnus dominorum. Quasi a iusti. dicit si vnus dominorum seruo commiserit quod aliqd sibi stipulet: ipse autem suus alterum cui voluerit acquirere nominatim in stipulatione cui acquirere stipulationem illam. et non dicit quod ei quod iussit et non ei quod nominatim: sic ponunt multi casum in isto ultimo rursus. sed si vni et sic vult glosa ordinaria quod ita ponat. sed dominus guido dicit quod iste non est casus istius versiculi quamquam veritate pertineat: iste enim est casus quem habes. C. per quas personas nobis acquirere. l. ij. et non istius rursus. et hoc patet per hoc quod dicit sine istius versiculi. super dictum facta mentio de isto casu. potest ergo sic poni casus sed quod si vnus ex dominis iusserit seruum committere aliqd stipulationi cui acquirere stipulationem istam. Et non dicit. d. quod hanc actionem huius libri in tali casu dubitare vel utrius duobus dominis an iubenti per stipulationem istam acquirere: post tamen compositionem huius libri est questio ista expedita. scilicet quod iubenti tamen acquirere. vt. s. dictum est. s. de stipulatione seruorum. §. vltimo

Quibus modis tollitur obligatio.

Tollitur omnia obligatio. Super dictum est qualiter obligatio ex contractu vel quasi nascantur: modo restat videre qualiter nate tollantur: et propter hoc ponit hic ru. ista Quibus modis etc. Scire autem debet quod quattuor sunt modi principales quibus tollitur obligatio. primo enim tollit per solutionem secundo per acceptilationem. tertio per voluntariam novationem. quarto tollit obligatio que ex consensu per contrarium consensum. et isti quattuor modi tollendi obligatiōis principales in isto titulo tanguntur. In principio ergo de primo modo videamus et scire debet quod obligatio tollit per solutionem eius quod debet: sed nunquam tollit obligatio si debitor soluat aliud quam debeat: puta si asinum dedit pro pecunia quam debebat. et non. quod sic: dum tamen volente creditore fiat. regulariter enim loquendo iusto creditore aliud pro alio solui non potest sic ergo vti dictum est solutio eius quod debet tollit omnia obligatio: sed verum est si ipse debitor soluat quod debet sine aliquo nomine debitoris et debi-

toris iusto et ignorante. hoc dicit. ad intellectum glose signate super illo verbo omnia obligatio etc. Scire debet quod obligatio tollit solutio eius quod debet etiam si fuerit civilis tamen. rad. l. inducta in primum. ff. de solu. l. quod homines. §. si. Rursus. dominus iusti. quod speciale est ibi quod aliud operatur solutio quam crederet solutio. et pone. ca. qualiter aliqd solui civiliter obligat. pone quod aliqd mihi. c. numeraverit: et ita naturaliter et civiliter si obligat: fecit in postea pactum de non petendo: et ita tollit obligatio naturalis et remanet civilis. Sed si post illud pactum factum de non petendo ignoras sibi solueri quod debet non liberor a civili obligatiōe per istam solutionem quod operatur repetitorem: vni liberatiōem parere non potest. vt in predicta. l. quod homines. Item si reus soluerit. In superioribus dictum est quod bene liberat debitor solutio eius quod debet: sed nunquam per istam solutionem liberat fideiussores. Et non. quod sic. reuerso: si soluat fideiussores creditore quod ei debet liberat principalis debitor. hoc dicit. Item per acceptilationem. Nam vidistis vnum modum principalis obligatiōis tollende. est et alius modus obligatiōis tollendi. principalis vt per acceptilationem. Sed dicitur quod est acceptilatio. et non. d. quod acceptilatio est ymaginaria solutio. si enim creditor debitori suo illud quod sibi debet ex verbi obligatiōis remittere velit poterit hoc facere in hunc modum si patiat debitor: hec verba dicere dicitur creditor quod tibi debeo per stipulationem habes ne acceptum: et respondeat creditor habet liberatus est debitor ac si creditori soluisset quod ei debuisset. hoc dicit. Sed et grece etc. Videbat aliquibus quod stipulatio posset fieri per verba latina tamen et non per verba greca. et quia si ad istam dubitationem responderet iustitia. dicens quod non solum per verba latina sed etiam per verba greca potest fieri acceptilatio dum tamen quod per verba greca sicut fiat sicut exprimitur per verba latina: et dissoluitur per acceptilationem obligatiōes verbis solimodo contracte: quod consentaneum est iuri obligatiōem verbis contracta verbis posse dissolui. Ad intellectum finis notule signate super illo verbo certe: distinguere debes utrum acceptilatio sit inutilis ratione rei super quam con-

dicitur ut si sup debito cōditionali condi-
 piatur: quia talis acceptilatio inutilis est
 et quāq; nō hēat hāc vim acceptilatiōis
 attamē habet vim pacti: et sic intelligo il-
 las leges. ff. de rei ven. cū emptor. ff. de ac-
 ceptila. l. cū acceptil. aut rōne pceptionis
 inepte ut si tibi dicā qd ego tibi debeo ha-
 beo acceptū in diē: et tu ipse rīdeas: ha-
 beo acceptū: et talis acceptilatio inutilis
 non habet vim pacti: et sic intelligo. l. ff. de
 acceptila. an inutilis. Sed et id qd. nō solū
 sicut dictū est obligatiōes ptracte verbis
 possunt p acceptilatōem dissolui: sed et id
 qd ex aliq alia causa debet pōt in stipula-
 tionē deduci: et p acceptilatōem pōt dissol-
 ui. et hoc dicit. Sicut autē et. Questui a le-
 gislatore an acceptilatio possit fieri in par-
 te debiti sicut fit in toto. et rīdet di. q acce-
 ptilatio pōt fieri p parte debiti sicut pōt
 fieri p toto. hoc dicit. Est autē p dita et.
 Tractatū est sup q obligatio alia a vballi
 pōt deduci in stipulatōem: et tūc tolli pōt
 p acceptilatōem. hic autē dicit q est p-
 dita quedā stipulatio q vulgo acq̄liana
 appellat. acq̄lius em q valde favorabi-
 lis erat ad stipulatōes dissoluēdas adin-
 uenit istū modū dissoluēdi et liberādi per
 acceptilatōem debitorē illū q ex quocūq;
 cōtractu alio teneret q ex ptractu verbali
 sicut pōt liberari p acceptilatōem is q v-
 bis est obligatus. adinuenit em stipulati-
 onem quandā in quā possent deduci oēs
 alie obligatiōes q i stipulatōez deducte p
 acceptilatōem tolli pnt. stipulatio em ac-
 quilianā oēs obligatiōes nouat: q̄lit enī
 cōfici dēat hec stipulatio narrare magis
 laboriosum est q̄ subtile: aptissime em de
 hoc tradit in l. fa. et hoc dicit vsq; ad illuz
 .h. p̄terea nouatōe et. Jam vidistis q
 duobus mōis tollit obligatio. tollit etiā
 tercio modo. s. p nouatōem volūtariā: ve-
 luti si illa decē q debes seio seius stipula-
 tus sit ab aliq alio q a te aīo nouādi: q̄a
 tūc tollit p̄ma obligatio interuētū noue
 p̄sone: et noua nascit obligatio p̄ma obli-
 gatiōe translata in posteriōrē a deo et q si

nō valeat noua obligatio p̄ma p scōam
 nihilominus tollitur: veluti si a pupillo
 sine tutoris auctoritate fueris stipulatus
 illud qd tibi debebas: oīno em amittitur
 actio tua eo q p̄ma obligatio sublata ē: et
 sic inutilis ē actio q ad effectū experiēdi: est
 tū aliq. s. naturalis. et h dicit. Nō idē iuris
 et. Sup dictū ē q si creditor stipulat' fue-
 rit a pupillo id qd debitor: pupilli sibi v3
 tollit obligatio ipi' debitoris. s. scire dēs
 q nō idē iuris ē si creditor stipulat' ē a suo
 alicui' aīo nouādi illū qd debitor: sibi v3:
 cū ei scōa obligatio nulla sit ipō iure neq;
 naturali neq; ciuili pinderemanet p̄or de
 bitor obligat' acti nō eēt aliq nouatō scōa
 vbigra. vbi em p scōam obligatiōem v3
 tolli p̄ma optz q scōa sit aliq: puta natu-
 ralis vel ciuilis. Sed si eodē. Sup dictuz
 ē q interuētū noue p̄sone noua nascit obli-
 gatio: s. p. q stipulat' sui a debitorē meo
 qd ex alia q̄cūq; cā q ex stipulatōe m de
 bebat: dicit ne i h cāu fieri nouatio cū in h
 casu noua p̄sone nō interuenerit. et rī. q sic
 si aliqd noui interuenerit i scōa obligatiōe.
 id est in stipu. ista: veluti si p̄ditio v3 dies
 v3 fideiussor obligatiōi adiūctaf. scire tū d
 bes q si p̄ditio in nouatōe addita existat.
 valet nouatio: si aut nō existat nō valet. h
 dicit. Sed cū. Sup dictū est q nouatio sit
 interuētū noue p̄sone v3 etiā eiusdē dum-
 modo fiat p diei v3 p̄ditōis adiectōem v3
 subiectōem. s. scire dēs q ap̄d antiq̄s hoc
 verū erat q his modis fiebat nouatio dū
 tū aīo nouādi fieret: et ita q̄sepe diuerse p̄
 sumptōes inducebant ad pbandū q aīo
 nouādi fieret: vñ sup hoc apud antiquos
 magna fuit altercatio: et p̄ hoc diē dñs
 iusti. fecim' quādā p̄stōnez ad hmōi alter-
 catōes tollēdas: in q cauef q tūc demū in-
 telligat fieri nouatio interuētū noue p̄so-
 ne v3 etiā eiusdē p̄sone ut dictū ē: q̄n hoc ex-
 p̄sse actū est inter p̄trahētes q p̄ noua-
 tionē p̄oris obligatiōis hoc fiat: alioqn si
 hoc exp̄sse nō fuerit actū nō intelligit fie-
 ri nouatio interuētū noue p̄sone. sed acce-
 dit secūda obligatio p̄me et manet vtraq;

obligatio. Hoc amplius etc. Itaque vidistis tres modos principales tollere obligationis: primo etiam modo obligationes que consensu nascuntur contrario consensu tolluntur veluti si convenit inter me et tunc ut fundum tusculanum habeam emptum p. c. deinde non dum pretio soluto nec fundo tradito placuerit inter nos quod ab emptore et venditore discedat: inuicem liberamur: et sic per contrarium consensum tollitur obligatio consensu contracta: idem etiam intelligas in omnibus alijs contractibus ex consensu descendentibus. hoc dicit.

Explicit liber tercius institutionum.

Incipit liber quartus.

De obligationibus que ex delicto nascuntur. Rubrica

Aperio: in libro expositus est etc. Non est hic opus aliqua continuatio. In textu enim inuenitur continuatio in effectu talis. Super dictum est quid est obligatio: et quod omnes obligationes aut sunt ex contractu: aut ex quasi contractu: aut ex maleficio: vel quasi ut dictum est. de obligationibus sequens diuisio. Cum igitur in superioribus factum dictum est de obligatione que ex contractu vel quasi contractu nascuntur. Nunc tractandum est de obligatione que ex maleficio vel quasi descendit. Scire tamen debetis quod obligationes que nascuntur ex contractu quadruplici genere reperiuntur: vel in quattuor generibus diuiduntur. obligationes tamen que nascuntur ex maleficio in uno genere reperiuntur: scilicet ei nascuntur re ipsa. id est ab ipso delicto perpetrato: veluti ex furto aut dano aut iniuria. hoc dicit. Sed super his dubitari potest super id quod dicitur quod obligationes ex contractu in quattuor generibus diuiduntur. Obligationes tamen que ex maleficio nascuntur sunt unius generis. Et quod sicut obligationes que ex contractu nascuntur aliquando re: aliquando verbis: aliquando litteris: aliquando ex consensu nascuntur: et sic obligationes que ex maleficio oriuntur aliquando sunt re ut per in furto Aliquando verbis ut per in contumelia. Aliquando litteris ut per in libello famoso ad infamiam alicuius composito. Quid est ergo quod dicitur obligatio ex maleficio

esse unius generis magis quam obligationes ex contractu. si dicas quod omnes nascuntur ex re ipsa. id est ex maleficio ipso: sic filius et ex alia parte omnes obligationes ex contractu nascuntur. ad hoc dicitur casus quod ex uno fonte nascuntur obligatio ex maleficio: id est quod omnes sunt eiusdem generis. vnde si omnes sint odiose et stricti iuris diuersas habent penam. Secus tamen est in obligationibus que nascuntur ex contractu: quod diuersas sortiuntur naturam secundum diuersitatem contractus et qualitatem. Quedam enim sunt obligatio bonae fidei: quedam stricti iuris. Itaque obligatio que sunt ex maleficio: statim obligatio maleficio commisso: sic autem non est in obligatio que nascuntur ex contractu: sed dicitur aliquid. Nunc actio iniurie dissimulatio abolet: quare ergo ipso maleficio non videtur malefactor obligatus. Respondeo. imo veres primum concludere: si enim abolet dissimulatio: ergo nata fuit. Furtum etc. Quasi a legistatore quod esset furtum: et quod rapina etc. Et ipse primo ponit definitionem de furto dicitur quod furtum est pertractatio rei aliene invito domino: et exponit hoc nomen rei dicitur. siue ipsius rei. id est per etiam siue possessio: et istud furtum dicitur fuit prohibitu a lege diuina. scilicet per preceptum istud: non furtum facies. hoc dicitur. Manifestum furtum etc. Super dictum est quod furto duo sunt genera. Nam aliter est furtum manifestum: et aliter non manifestum. Sed dicitur quod est fur manifestum: dicitur in genero quod est caro car siue voluit. id est ille qui deprehendit in ipso furto et non solum ille qui in furto deprehendit dicitur fur manifestus: sed ille qui in eo loco ubi fecit furtum deprehendit dicitur fur manifestus: et ponit de hoc duo exempla in littera. Alteri scire dicitur quod si extra locum qui furtum fecerit visus fuerit cum re furtiua vel deprehensus in quocumque loco publico vel privato: vel ab extraneo vel a domino antequam puenerit ad locum ubi furtum ferre destinasset: fur manifestus dicitur: vix si ad locum destinatum cum re furtiua puenierit antequam cum re furtiua deprehendat fur non manifestus dicitur. Sed dicitur quod est fur non manifestus. Frater habet tibi patere dicitur ex his que diximus: cum enim per contrarium eadem sit disciplina: si per tibi dicitur est fur manifestus: ergo dicitur quod non manifestus. Nam qui non est manifestus hic non manifestus dicitur. hoc dicitur. Furto autem etc. Satis super dictum est quod est furtum: et